هیوا

گۆڤاریکی ئەدەبی و زانستییە مانگی جاریك دەرئەچی

ژمارە ـ ٢ ـ سال ـ ١ ـ خەرمانان (آب) ١٩٥٧

دیمەنیکی شاری سولەیمانی

لەم ژمارەیەدا :ـ

١ ـ فرمیسکیکی صلاح الدین
٢ ـ کوردانی بەناوبانگ
٣ ـ زمان و شیوە
٤ـ فرمیسکی پەشیمانی
٥ ـ دیوانی هیوا
٦ ـ ژیانی خیزانی
٧ ـ ریگای سەرکەوتن
٨ ـ گوشەی لی کولینەوە
٩ ـ تەندروستی
١٠ ـ کشت و کال
١١ ـ چیروکی ژمارە
وەگەلی شتی تریش ئەخوینیتەوە

هیوا

گوڤاریکی ئەدەبی و زانستی یە مانگی جاریك دەرئەچی

ژمارە ـ ٢ ـ سال ـ ١ ـ خەرمانان (آب) ١٩٥٧

لەم ژمارەیەدا پەرە

١ ـ فرمیسکیکی صلاح الدین ••• محمد مصطفى كوردی ٣
٢ ـ كوردانی بەناوبانگ ••• جەمیل بەندی روژبەیانی ١٤
٣ ـ زمانو شیوەكانی ••• ش • م بعقوبە •• •• ١٩
٤ ـ فرمیسکی پەشیمانی ••• مصطفى صالح كریم •• ٢٤
٥ ـ دیوانی هیوا •• •• •• •• ٣١
٦ ـ ژیانی خیزانی •• •• •• ••• ٣٩
٧ ـ ریگای سەركەوتن •• شاكر فتاح •• •• ٤٤
٨ ـ گوشەی لی‌كولینەوە ••• كامل ژیر •• •• ٥١
٩ ـ بەشی تەندروستی •• سك چوون •• دوكتور نامق نادر ٥٩
١٠ ـ كشت‌وكال ـ جانەوەری (سن) •• عثمان رضا علی ٦٣
١١ ـ چیروكی ژمارە. •• •• •• •• ٧٠

وەگەلی شتی تریش ئەخوینیتەوە

لەشعری

کامەران

ئەوی ، میژوی کورد ، بخوینیتەوە
ئەلقەی زنجیرەی ، بهونیتەوە
تیئەگا ، هەرگیز ، سەر نانیتەوە
هیچ هیزیك نیە ، بی توینیتەوە

« ئەو چەرخە نەما ، **درەختی رەگەز** ، »
ریشەی دەرکیشن – هی ئیمەی نەبەز –

ناو و نیشانی هیوا

بەغداد شەقامی زەهاوی یانەی سەکەوتن
تەلەفون ٢٨٤٠٥

خاوەنی ئیمتیاز یانەی سەرکەوتن
مودیری مەسئوول : حافظ مصطفی قاضی

ئابوونە

	فلس	دینار
ئابونە بو دەرەوەی عراق	٢٥٠	١
ئابوونەی سالیکی لەعراقدا	٠٠٠	١
بو قوتابی	٧٥٠	٠
دانەی بە	١٠٠	فلسە

پارەی ئابوونە پیشەکی ئەدریت
وە بەم ناونیشانە ئەنیرریت
بغداد : شارع المستنصر ١٣ـ٢٩
(حافظ مصطفی قاضی)

خوینەواری بەرێزو بەڕێز !

هیوایە ژمارەی یەکەم ، ئارادەییك ، کەم یا زور ، راتان لی بوبیتو چاوو دلی گەلی خوینەوارانی دلسوزی روشن کردەبیتەوە ، بی گومان ئەمەش تەنیا بەیارمەتیو پشتیوانیو ئیوە وە هاتوتە کایە .

هەمو هەولو کوششیك بی کومەك کردن ناتەواوەو سەرناگریت . ئەگـــەر گوفاری هیوا چەن ئامانجیکی پیروزی کوردەواری گرتبیتە ئەستو ... وەکو پیشخستنی زمانی کوردی بو هینانە هاوشـــانی زمانە پیشکەوتووەکان ، کە یەکەم بنچینەی ژیانیی نەتەوەییمانە ، تەنها هەر بە پشتیوانی ئیوەوەیە .

چەن خوشە ! هەر بەزمانە شیرینەکەی خومان هـــەرچی دەردی کومەلایتیو ناتەواوی خومـــان هەیە بویەکتری هەل ریژینو ، سکالای دلی خومان بکەین .

جا هەر لە سەر پەیرەوی کردنی ئەم بیروباوەرە ،گوفاری هیوا خوی زور بە بەختیار ئەزانیت ، کە هەر رەخنەو ئاموژکارییەك بەبیری هـــەر دلسوزیکابیت ، بومان بنوسیتو ووریامان بکاتەوە ، چونکە ، هیـــچ کردەوەیەك ، لە سەرەتاوە ، بیکەمو کووری نابیت . وە ئەوەی کەمو کووری لەناو بەریت ، تەنها ، هەر رەخنەگرتنە ؟! بەلام ، کام رەخنە ؟!

ئەو رەخنەیەی ، کە لە دلێکی ، پاکی دلسوزانەوە ، هەل ئەقولێتو چرای دوواروژی ئامانجی ئەم گوفارە هەلئەگریت ٠

بەلی چەن جوانە ! رەخنە ! کە لە دلی تەنگو چەلەمەو ناتەواوی ژیانی کومەلایەتیمانەوە شالاو بینیت ، نەك هەر شوین خەیال کەوینو دەس خەروی خوپەرستن بین ٠

چەرخی زەمانە بەزەیی بە کەسا نایەتەوە ، دەمیـــکە کولەواری سستیو نەزانینین ، مەگەر تەنیا کارو کردەوەی بە پەروشو دلسوزانە ، ئەم دەردەمان لەکول کاتەوە ، ئەگینا تو خوا وورتە وورتی ژیرلیو ، چەسوودیکی هەیە ؟

ئەی خوینەوارانی بەریز ! وابزانین ، زورچاك ، لەبیرو باوەری ، ئەم گوفارە گەیشتن ئیتر دەست لەدەستو پشت بە یەزدان ٠

﴿ فرمیسکیکی صلاح الدین ﴾

وەرگیراوە

بەقەڵەمی : محمد مصطفی کوردی

هیشتا بەیان چاوی هەڵنەهینابو ،کزەی نەسیمی هەڵی نەکردبوو ،لەپر خەیەگای فەرەنگ بەدەنگیکی ئیجگار گەورەی ناخوش دەنگی دایەوە : کورەکەم ! کورپەکەم ! ساوا شیرەخورەکەم ! کوا ؟ چی لی هـــــات ؟

بالم بو کردبوو بەسەرین ، مەمکم لەدەمیابوو ، گرتبومە باوەشم ، بەنان هاتو بەئاو خورا ! ! هەی هاوار بم گەنی فریام کەون ! سویم بوەوە ، دلم توقی کرد .

سەربازان هەمو بی‌دار بونەوەو چاویان هەڵ گلوفتو پەیەکاهاتن ، لەبەر ئەوەنا کەلەپر بی‌داربونەتەوە ، چونکە ئەم جورە داچلەکینە یان زور دیبوە کەهەر سانە نەساتی هیرشیان هاتوتە سەر ، وەدوژمن شایی لی کردن بەشین - بەلام ئەم راچلەکینە لەبەر ئەوە بوو کەقیژەکە قیژەی ژنیك بو لەخویان کە بو یارمەتی و (برین پیچی) و سەرەو کاری لەگەلیانا هاتبو بوجەنگ لەتەك ئیسلاما .

هاتن لی‌ی کوبونه‌وه ، چی‌بو ؟ چی رووی‌دا ؟ ووتی کوره‌که‌م ! کورپه‌که‌م ، کزه‌ی جه‌رگه شیره‌خوره‌که‌م له‌پالما بو نه‌ماوه ، ئه‌وانیش ووتیان : به‌خوا ژنیکی بی‌ووره‌و ترسنوکی هه‌ربو ئه‌مه ئه‌م گه‌رداوه‌ت نایه‌وه ؟ تو له‌جه‌نگایت ، ئه‌مه‌ی که‌به‌سه‌ر تودا هاتوه سوکترینی چه‌پوکی جه‌نگه ، بی‌ده‌نگ‌به ، سوپاسی خوا بکه که‌توشیان له‌گه‌ل‌دا نه‌فراندووه ، ئه‌ویش‌به چاویکی سوکی پرر له‌قینه‌وه ته‌ماشای کردن ووتی : ئه‌وه ئه‌لین چی ؟ که‌وابو ئیوه ئیمه‌تان بوئه‌م جوره شتانه له‌نیشتمانی خومانه‌وه هیناوه‌ته ئیره ؟ ئه‌ی بوچی پیتان نه‌ووتین که‌ئیسلامه کان منـــــداليش ئه‌فرینن ؟ گه‌وره‌که‌یان ووتی : ئه‌وه‌ی که‌گه‌وره بفرینی ئایا ناتوانی پچووکیش بفرینی ؟ هه‌سته بچوره‌وه خه‌یمه‌کـــه‌ت ! وه‌ئه‌مه له‌بیر خوت به‌ره‌وه ، وه وابزانه که‌کورپه‌که‌ت قوچیک بوو له‌و هه‌موو قوچانه‌ی که‌دوینی له‌هه‌رای (حطین) دا داﻣﺎن • به‌مه ژنه که‌میک هیدیی بوه‌وه ، به‌لام دلی وه‌ک مه‌نجه‌لی سه‌رئاگر قولپی ئه‌دا ، وه‌جوشی کووره‌ی ده‌روونی هه‌تا ئه‌هات تاوی ئه‌سه‌ند ، وه‌له‌به‌ر خویه‌وه هه‌ر ئه‌ی‌ووت : چون ده‌ست له‌و هیزی دل‌و رووناکی چاوه‌م هه‌ل‌ئه‌گرم ؟ په‌یمان‌بی به‌بی ئه‌و دنیام نه‌ویت • ئنجا گه‌وره‌که‌یان پشتی هه‌ل‌کردو رویشت وه‌ووتی وا دیاره ئه‌مه قورتی جه‌نگ‌و چه‌پوکـــــی لی‌قه‌ومانی نه‌دیبوه • ژنه‌ی دل‌کولکی جه‌رگ برین‌دار نه‌ررانی به‌سه‌ریا ووتی : کـــــه‌واته ئه‌م هه‌رایه‌تان بو به‌رپاکرد ؟ وه‌ئه‌م ئاگره‌تان بونایـــــه‌وه ؟ من کورره‌که‌مم ئه‌ویته‌وه ئیتر به‌جی‌یان هیشت‌و دایانه ده‌ست گریان‌و کروزانه‌وه‌و هه‌ل‌قرچان ، نه دارایی دنیا نه‌گرتنی هه‌موو وولاتی ئیسلام‌ـ که‌بوی هاتبوون ئه‌م گرره‌ی نه‌ئه‌کوژانه‌وه ، ئیتر ئه‌م کلوله به‌هیـــچ شتیک دانه‌ئه‌مرکـــایه‌وه ، وه‌جی‌ی به‌خوی نه‌ئه‌گرت ، وه‌ئه‌و هه‌مو

دەشتو کەژوکیوەی هینابوە خروش ، بەهەر کەسیک ئەگەیی هەوالی منداڵەکەی لی ئەپرسیی بەڵام بی‌سوود بوو •

ئنجا گەورەکەیان کەزانی هیچ‌شتیک ئەم بەسەزمانە خاو ناکاتەوە ، زوردلی پیی سووتا ووتی.شتیک هەیە باپیت بلیم : تەنیا کەسیک هەیە لەم‌گیتی‌یەدا کەبتوانیت ئەم‌کورپەیەت دەست بخاتەوە ، ئەوەش هەر (صلاح الدین) ە ، ئەویش ووتی : چون ؟ کام صلاح الدین ؟ گەورەکە ووتی : صلاح الدینی گەورەی ئیسلامەکان ووتی : جا من لەکوی‌و صلاح الدین لەکوی ؟ کی من ئەگەیەنیتە ئەو ؟ ئەی کەئەو خوی منداڵەکەمی فراندوە چونم ئەداتەوە ؟!! هیچ بەمە باوەر ناکەم •

گەورەکە ووتی : من صلاح الدین زور باش ئەناسم ، زور مەردە ، زور لی‌بووردەیە ، زور چاوتیرە ، زور دلی نەرمە ، لەرووی دنیا هیچ قارەمانیکم نەدیوە بەقەد ئەو مەرد بی لەگەل ئەم هەموو دلاوەریی‌و نەبەردیی‌یەی‌دا ، من بەسوارەی خوماندا تاسنووری ئەو ئەتنیرم ، توش خوت بچو بولای ، وەلەسەربازەکانی هیچ مەترسە ، چونکە زور مەردو داوین پاکن ، وەئازاری ئافرەتو منالو پیرو پیاوی ئایینی نادەن با لە جەنگیشابن • ژنەکە لەخوشیدا کەوت بەسەردەستو پی‌یا ، وە زور نزای چاکی بوکرد •

گەورەکە لەگەل چەند سواریکا ناردی وە پیی ووت برو بەلام زوو بگەرریرەوە ، سوارەکان گەیاندیانە سنووری هیزی صلاح الدین‌و دایان بەزان وەپی‌یان ووت بررو ئیتر ئیمە ناتوانین لەمە زیاتر بیین • ژنە سامی لی‌نیشتو مووچرکیکی سارد بەلەشیا هات بەلام هیزی راکیشەری جگەرگوشەکەی سامی شکاند وەبەرەو صلاح الدین ریی گرتەبەر بەدەم ریگاوە دەمیک بوکورژەکەی ئەلاواندەوە دەمیک لیکی

ئەدایەوە : ئایا کوررەکەی مابی ؟ ئەگەر مابی توبلی (صلاح الدین)
بیداتەوە ؟ وەهیچ ئازاری نەدات ؟ بەم رەنگە دلی هەر لەسیو دوابوو ،
ئەو چولو بیابانەی گرتبوە بەر بیپەروا خیرا ئەروی . جار جاریکیش
گویی ئەزرنگایەوە ، وای ئەزانی کە ساواکەیەتیو بو مەمك ئەگری ،
هەر بەم خەیالە مەمکەکانی ئەبزووتن وەگفەگف شیری پیــــا ئەهاتە
خوارەوە ژنەکە سەری هەلئەبرریی بو ئاسمانو ئەی ووت : خوایە
ئەم هەموو رەنجەم بەبا مەدە ! توو خوایەتیت کورپەکەم بەرەوە دەست ،
بەم جورە ئەم بەسەزمانە ریگایەکی زوری برری کەتەماشای ئەکرد
هیشتا زوری ماوە ، لەدلا پەشیمان ئەبوەوە ئەیویست بگەرریتەوە ،
بەلام ئاگری جگەر هیزی تازە ئەکردەوەو بو پیشەوە پالی پیوە ئەنا ،
ئیتر زوری پینەچوو گویی لەدەنــــگە دەنگیــــك بوو بەلام تیی
نەئەگەیشت ، تومەز سوپای صلاح الدین بوون ئەمیان بەدیی کردبوو ،
وە لەناو خویانا ئەیان ووت : شتیکی زور سەیرە ئافرتیکی بیگانە بەتەنیا
کەوتوتە ئەم دەشتە کاکی بەکـــــاکییە ، ئەبی ئەمە چیبی ؟ ئایا چیی
ئەویت ؟ ، رەنگە نیرراوی گاورەکانی ئەهلی صلیب بی کە ناردبیتیان بو
پەیمانی بەدەستەوەدانی شاری (قدس) یا جاسوسی ئەوان بی ناردبیتیان .
ئنجا نزیبك بوەوە تییان خورری : ئافرەت بوەستە تو چیت ؟ ئەمیش
تیی نەگەیی ، بەلام وەکو یەکی کەبگاتە وولاتی بیگانە گورج پەساپورت
دەرئەهینیو پیشانی ئەدات ، ئەمیش ووتەی (صلاح الدینی) کرد
بەپەساپورتەوە روی تیکردن وئەی ووت (صلاح الدین صـــــــلاح
الدین . . .) ئەوانیش یەکیکیان لەوولاخەکەی دابەزیو شانی بو
ژنەکە دانەواندو پیی خستە سەریو سواری کردو جلەوەکەی راکیشاو
بەرەو قارەمانی نەمر رویشتن ، ئەو روژە تا ئیوارە رویشتن تا گەیشتنە

خەیمەگای صلاح الدین ، وە لەدوورەوە (صلاح الدین) یان پیش اندا بەری کەوت (صلاح الدین) سوار بووبوو ، وە لەشکری ئامادە کردبو ، بو هیرش بردنە سەر شاری (قدس) وە دەستی بردبو بوشیرەکەی کە دەری بهینی و بەرەو قدس تاو بدات ژنەکە رای کرد بولای وەزریکانی وخوی‌دا بەسەرپی‌ی‌دا لەناو ئاوزەنگی‌یەکانداو هاواری کرد : ئەی گەورەی ئیسلام ! توخوا کوورەکەم ! ! صلاح الدین ئەودەستەی کەبردبووی بوشیرەکەی ووشك بوو ، فەرمووی ئافرەت هەستە ! کرنووش « سجده » بوغیری خوا دروست نیە ، سەرت بەرز بکەرەوە ، کوری چی ؟ ئەگەر کورت دیل‌بی هەر ئیستا ئەت‌دەمەوە ، ئیمە دیل ناکوژین ، وەکو ئیوە جانەوەنین دیــــل زورباش ریز ئەگرین وە بەخیوی ئەکەین . ئنجا ژنەکە ووتی : قوربان کورەکەم جەنگاوەریکی دیل نیە ، شیرەخورەیەکی کورپەی بەرمەمکانەیە لەسەر بالمو لەناو باوەشما نواندبووم ، کەهەستام نەمابوو ، کەپرسییم ووتیان پیاوەکانی صلاح الدین بردوویانە ، منیش بەم‌رەنگە کە ئەم‌بینی دەشــتودەرم گرتوەتە بەر ئاگری جگەر هینامی بو لات ، ئەمە دوشەوو دوو روژە نە خەو بە چاووم ، نە خواردنو خواردنەوە بە دەمم ، نە ئارامو ئوقرە بە دلم ئاشنا نەبوە . بیستومە کە گەورەیەکی دل‌نەرمیت ، حورمەتی دایکیتیت لەلایە دل نیام کە ئەو کورپەیەم ئەدەیتەوە ، لەوکاتەوە کــە هیناویانە مەمکەکانم لەبەر شیر وەختە لەت بن .

صلاح الدین فەرمووی دلنیابە ئاهەر ئیستا ئەوکزەی جــەرگەت ئەدەمەوە دەســـت ، هەر ئەمەی ووت رووی کردە سوپایی‌یەکانی‌و فەرمووی : ئەو منالە لەکوی‌یە هەر ئیستا ئەمەویت ، ئەم هەناسەساردە نامەی دایکیتی بەدەستەوەیە ، دایکیتی زور موقەدەسە لەلای ئیمــە ،

دایکیتی تکا کاریکی وایە تکای نا بریتە دواوە، دایکیتی بەشیکە لەوشتانەی کەمن ئیستا بوی ئەجەنگم ، هەر بەم جورە صلاح الدین دەستی لەسەر شیرەکەی ووشک بووبوو ، وە بی‌دەنگ وەستابوو ، ژنەکەش دەستی هەر بەداوینیەوە بوو روانی واسواریک منالەکەی بەباوەشەوەیەو بەرەو ئەم سەلەف ئەکات ، کە گەیشتە بەرەوە مندالەکەی دایە دەست صلاح الدین ، ئەویش دایەوە دەست دایکەکەی • دایـــک کەچاوی کەوت بەمنال زریکانی‌و بی‌هوش کەوت ، لەپاشا کەهوشی هاتەوە ، باوەرری بەخوی نەئەکرد لەعەزرەتا چاوی خوی ئەگلوفت ، وە دەستی ئەکوتا لەمنداله‌کە نەوەک ئەمە دروبی یان خەو بی ، ئنجا دل‌نیا بوو کە خویەتی مەمـــــکی نایە دەمی‌و بەســـــنگیەوە نووساندو منال دەســــتی‌کرد بەمژینو چەکاندنی وەچاوی برییبوە چاوی دایکی وەک گـــلەیی دووری ئەم چەند روژەی لی‌بکات وابوو •

صلاح الدینی نەمر چاوی بەم پەردەی سینەمایی‌یە کەوت هیـــچ خوی پی‌نەگیراو دایە هاروەی گریان ، وە هەرچی لەدەورو بەری بوون ئەوانیش بانگیان لی هەلدا •

لەپاشا رووی کردە ژنەکە ، فەرمووی : ئەم کوررەت بەچی لیمان ئەگریتەوە ؟ دایکی ووتی : بەگیانی شیرینم ، بەهەموو شتیکم ، ئەگەر بەمانە نەتدامەوە بەغیرەت‌و دل‌نەرمیی خوت ئەی‌کررمەوە • صلاح الدین فەرمووی : ئیمە بەگران نای‌فروشینە ، بررو بی‌بەرەوە بەلام لەسەرقینەبەری ئیمە گەورەو پەروەردەی مەکە ، ئیمە دل‌و وجدانمان هەیە ، لی‌بوردەین ، دەستی لی‌قەوماوان ئەگرین ، وە لەســـەر زور لی‌کراوان ئەکەینەوە ، پەنای پەنا هینەران ئەدەین ، برسیی‌تیر ئەکەین ، رووت پوشتە ئەکەینەوە ، حورمەتی دایکیتی ئەگرین وە تەماشای زبان‌و

ئایین‌و قومیەت ناکەین •

ئنجا رووی کردە چەند کەسیک فەرمووی : برون ئەم ئافرەتە بەرنە خەیمـــەگای ژنان با بحەسیتەوە ، وەزور چـــاک خواردن‌و خواردەمەنی بدەنی وەپوشتەی بکەنەوە دوای ئەوە سواری بکەن وە بەخویو منالەکەیەوە بی‌بەنەوە بو جی‌ی خوی وە بەم تەرحە ســپاردم بەئیوە ئنجا بەدەستی راستی شیری لەکالان دەرکیشاو بەناوی خواوەو (قدس) تاوی دا سوپا وەک گەردەلوول دوای کەوتن • ژنەکەش لەگەل چەند سواریکا بەرەو خەیمەگای فەررەنگی یەکان ئەهاتن چـــە هاتنیک ! ! دوینی بەدلی پر لەترس‌و خەفەت‌و گومان‌و ناهومیدی‌یەوە ، ئەمررو بەدلیکی پر لەکەیف‌و شادی‌و خوشی یەوە ، دوینی بەســـکی برسیی‌و دەمولیوی ووشـــــکەوە ، ئەمرو بەتیریی‌و تیرئاوی‌و خەلات کراویی‌یەوە ، بەتایبەتی کورپەکەشی وا بەباوەشیەوە •

ئەوەی لەدلا کاری کردبوە سەر هەستی ژنەکە ئەو جوامیری‌و لی بووردن‌و بەزەیی‌یەتی صلاح الدین بوو ، بەتای‌بەتی ئەو فرمیسکە گەرمە بەخوررەی بوو کەبو ئەمی هەل‌رشت •

لەم لاوە ژنەکە روەو هیزی گاورەکان ئەرویشتن ، لەولاشـــەوە (صلاح الدین) هیرشی بردبوە سەر شاری (قدس) دنیای لەگاورەکان کردبو بەچەرمی چولەکە ، تا خوا زالی کرد بەسەریاناو ههەمووی ، تەفرو توونا کردن ، وەشاری (قدسی) گرتەوە ولە (مسجد الاقصی) بانگی محمدی درا •

ژنەکە کەنزیک کەوتەوە لەجیگاکەی خوی ، پیاوەکانی (صلاح الـــدین) پی‌یان ووت : ئەمە ئاقاری خوتانە برروەوە ناویان ، ئەوە خوت‌و ئەوە کوررەکەت بەساغ‌و سەلامەتی ، بررو خوات لەگەل ، ئیمە

چیمان پی‌سپیررا گەیاندمان وەتوش گەیشتیتەوە بەئامانجو مەبەستی خوت •

ئنجا لیرەدا ژنەکە ووتی توخوا پیم‌بلین : ئایا من هەر ئەبی بچمەوە ناو کەسەکانی خوم ؟ یان ئەتوانم لەگەل ئیوەدا بیمەوە ، ئەوانیش ووتیان خوت سەربەستیت ، چیت ئارەزوە ئەتوانیت بیکەیت • ژنەکە ووتی : تازە من ناچمەوە ناو ئەو دیوو درنجە دروزنە خوین مژانە ، پی‌ی ئەسپەکەی صلاح الدین لەکوی بی سەری منیش لەوی‌یە ، بەراستی دل‌نەرمی ، پیاوەتی ، لی‌بووردن ، ساغیی ، جوامیری ، هەر لای ئیوەیە ، وەحەق‌و داد هەر ئیوە ئەی پاریزن ، ساتوخوا بم‌بەنەوە بولای ،ئەوانیش جلەوی وولاخیان بادایەوە ، وە لەری بیستیان کەشاری (قدس) گیراوە ، وە صلاح الدین لەوی‌یە ، ئافرەتەکەیان برد بو خزمەتی ، کەلەدوورەوە چاوی پی کەوت بەدەمیەوە پی‌کەنی ، وە زور ریزی گرت وەفەرمووی هەر لەپیشەوە زانیم ئەگەرریتەوە ئیستا کە هاتویتەوە چیت ئەوی ؟ تابوت بکەم ،ئەویش ووتی: نزرو پەیمانیکم کردوە تکام ئەوەیە بوم بهینیتە جی• صلاح الدین فەرمووی بەو مەرجەی کە لەگەل ئایینما جیاوازی نەبی ، ژنەکە ووتی نزرم کردوە تائەمرم لەنزیک گورری حضرتی عیساوەبم وەئیتر تاماوم گوشە گیربم • ئەمیش فەرمووی زور چاکە لەمەودوا تو سەربەستیت برو لەکام کنیسە دائەنیشی دانیشە ، ئەوا منیش مانگانەم بوخوت‌و کورەکەت بریەوە تاماون وەری گرن •

بەراستی تا ژنەکە ما ئەم مووچەیەی وەرگرت وە بوخوی لەکنیسەیەکدا زور بەحورمەتەوە ئارامی گرت‌و مندالەکەی پەروەردە کرد وەنزای شەوو روژی لەیەزدان سەرکەوتنی صلاح الدین بوو •

لەم لاشەوە چەند سالیکی بەسەرا هات صلاح الدین بەهەمو هیزی

ئیسلامەوە هەر خەریکی زەدو خورد بوو ، وەبەشی زوری کەنەفت کردبوون ، کوری ئەم ژنەش بوبو بەلاویــــکی جوانی دلاوەر لەناو لەشکری صلاح الدینا لەگەل ئەهلی صلیبدا ئەجەنگا ٠

روژیک لەروژان بەفەرمانی خواوەندە صــــلاح الدین نەخوش کەوتو گیانی‌پاکی سپارد وەلەشاری شام جەســــتەموبارەکی بەخاک سپیروا ٠

بەبونەی پرسەی ئەم تاجدارەوە ژنەکە ـ کە لەم کاتەدا پیربوبو ـ بەپی‌لەگەل کورەکەی روەو شام کەوتنە ری‌کە گەیشتن بەبی ووچان چوونە سەر گوری صلاح الدین ٠ ژنەکە کەگورەکەی دیی زریکانی‌و خوی‌دا بەسەریا ، زوری پی‌چوو ســــەری هەر بەرز نەکردەوە ، کوررەکەی کەبەرزی کردەوە تەماشای کرد گیانی سپاردوە ٠ ئەمیش رووی‌کردە دایکی ووتی دایە گیان!! دایکی میهرەبان ! ئەی ئەو کەسەی کەلەری‌ی مناهەموو خوشی‌یەکت نا بەولاوە ، وە هەموو جورە تالاویکت چەشت ! هەر خوم زوو زانیم ئەو فرمیسکەی صــــلاح الدینی نەمر کەبوتوی هەل رشت ئیستا توی کوشت ، وگیانی پاکتی دوایی هینا ٠ بنوو تاروژی دوای بەیەزادنی پاکم سپاردیت دایکە دل سوزەکەم !

سێ میروولە

نوسینی : جبران خلیـــــــل جبران

وەرگیراوە

کابرایەك لەبەر خور نوستبو سی میرولە لەسەر لوتی کوبونەوە و هەر یەکەیان هەوالی ئەوی تریانی پرسی بەزمانی هوزەکەی خوی ، ئەمجا راوەستانو دەستیان کرد بە دەمە تەقی •

میرولەی یەکەم ووتی : ئەم گردە دەشتاییانەی ئیمە ئەمرو لەسەرین چولو هول ترین جیگەیە لەسەر روی زەوی کەلەژیانمـــــا دی بیتم ، بەدریژایی روژی ئەمرو بەهەمو لایەکیا سورامەوە بەدوی دەنـــــکە دانە ویلەیەکا لەهەر جوریك بیت کەچی هیچم چنگ نەکەوت •

میرولەی دووەم وەلامی دایەوەو ووتی : گەلی جار لەخەلکی لای خومان ئەبیستم باسی جیگایەك ئەکەن کەناویان ناوە « زەویە تەختـــــە روتەکە » وەلەبابەت سورانەوەو جولانەوەشیەوە گەلیك بیرو باوەریان هەیە ، وەمن وابزانم ئەمرو ئیمە بەسەر ئەو زەویەدا ئەروین چونکە واخوم بەهەمو پیچو پەنایەکیا گەرامو راستیەکەیم تاقی کردەوە •

میرولەی سیهەم سەری بەرز کردەوەو ووتی : ئەی دەســـــــتە خوشکەکانم ئیمە ئیستا لەسەر لوتی میرولەی بزرگ وەستاوین ••• میرولە بەهیزە دوایی نەهاتوەکە •• ئەو میرولەیەی کەوا لەشی ئەوەند گەورە بوە چاوی ئیمە ناتوانیت بی بینیت ، وە سیبەری تارادەیەك بلاو بوتەوە کە بە ئەندازەکانی ئیمە ناپیوری ، وەدەنگی ئەوندە بەرز بو تەوە

گوی ئیمه پیی نابیستری ، ئا ئەمەیە میرولە ئەزە لیەکەی کە گیتی پر کردوتەوە بە زەلامیەکەی •

کــــاتی کەمیرولەی سیهەم لەقسەکەی بوەوە هەردوو دەســــتە خوشکەکەی سەیری یەکتریان کردو بە قسەکانی پیکەنین •

لەوکاتەدا پیاوەکە جولایەوەو دەستی بەرز کردەوەو لوتی خوران‌و هەر سی میرولەکە لە ژیر پەنجە کانیا پلیشانەوە •

عبدالقادر حشمت

B . S . C ,, . M . S . C

موهەندیسی پرس پی‌کراو بو دروست کردنی بناو ، پرد ، ریگاو حساباتی تەواو کردنی بناو بەش کردنی زەوی ، بوجیگە خانوو وەبو راپەراندن‌و جی بەجی کردنی هەمو جورە فرمانیــــکی هەندەسی ئامادەیە

بەغداد : شەقامی مەلیك فیصلی دووەم

تەلەفون ـ ٧٨٤٦

کوردانی بەناوبانگ

دینەوەریەکان

جەمیل بەندی روزبەیانی

مەندەلی

شەست میل لەخواروی (سنە) وە ، بەلای خورئاوای (کوناگاور = کەنگەوەر = قصر اللصوص) دا بە دوورایی (٢٥) میل ، وەبەلای روژهەلاتی کرماشانەوە ، شاریکی کون هەیە ، ئەم شارە ناوی (دینەوەر) بووە ، وەیەکیك بووە لە شارە کوردەواری یەکانی هەریمی شاخاوی کە بە (بیلاد الجەبەل) وە (عیراقی عەجەمی) ناسراوە •

رەنگە ناوی ئەم شارە لەپیشدا (دینارەوەند) بووبی – کە ناوی عیلیکی زور گەورەی کورد بووە – وەلەدواییدا گورابی •

هوی ئەم گورانەش ئەوە بووبی کە ئەم هەریمە لەبەر ئەوەی – کە لە پیش ئایینی ئیسلام داهاتنا – ناوچەیەکی زانستی بوە ، زانایانی ئەم وولاتە بووبن بە هوی بلاو کردنەوەی ئایینی ئیسلام لە شارە کانی دراوسیدا ، وەلەبەر ئەوە ناتورەی = نازناوی (لەقەب) (دینەوەر = دینئاوەر) ی درابیتی •

ئەم شارە ، ئاوو هەوای سازگاربووە ، دەغلو میوەهاتی فرەو فرەوان بووە ، تەنانەت گەنمو تری •

له سه‌ره‌تای بلاوبونه‌وه‌ی ئایینی ئیسلامدا باج وپیتاکی ئه‌م شـــاره‌و ده‌وروپشتی ، کراوه به‌ده‌رامه‌تیکی تایبه‌تی بوشاری (کوفه) وه‌هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش ناوی گورراوه ، وه‌کراوه به (ماه الکوفه) •

له‌سه‌ده‌ی چواره‌می کوچیدا (سه‌ده‌ی ده‌یه‌می زایینی) پایته‌ختی ده‌سه‌لاتیکی کوردبووه ، به‌ناوی سه‌رداریتی (حه‌سه‌نه‌وه‌یهی) • که‌ئه‌م ده‌سه‌لاته‌ش ، له‌لایه‌ن (حه‌سه‌نه‌وه‌یه) کوری (حوسه‌ین) سه‌رداری عیلی (به‌رزیکانی) یه‌وه دامه‌زراوه • ئه‌م عیله له‌دواییدا له‌ناو شالاوی داگیرکه‌ره بیگانه‌کان کوچو ره‌وی کردوه ، وه‌له (سوریه) و (لوبنان) گیرساوه‌ته‌وه ، وه‌ئه‌مروکه له‌وی به‌ناوی تیره‌ی (به‌رازی) به‌ناوبانگه •

له‌سه‌رده‌می سه‌رداریتیی (حه‌سه‌نه‌وه‌یهی) یه‌کانا ئه‌م‌شاره ئاوه‌دان‌و قه‌شه‌نگ بووه ، دوو ئه‌وه‌نده‌ی (هه‌مه‌دان) بووه وه‌زور له‌شـــاری (حه‌له‌وان) ی به‌ناوبانگ ـ که‌ئیسته ویرانه‌که‌ی لای سه‌رپیلی زه‌هاوه ـ زل‌ترو ئاواتر بووه •

له‌رووی زانست‌و ئه‌ده‌ب‌و ره‌وشت‌و خووی دانیشتوانیشه‌وه گه‌لی له (هه‌مه‌دان) پیشکه‌وتوتر بووه ، بازاره جوانه‌که‌ی به‌باغو باغچه‌ی هه‌مه‌ره‌نـــگ رازاوه بووه مزگه‌وته گه‌وره‌که‌ی که (حه‌سه‌نه‌وه‌یه) نزیك به بازاره‌که دوروستی کردوه ، (مینبه‌ر) ه‌که‌ی وه (گوشه) که‌ی سه‌ر مینبه‌ره‌که‌ی له‌قشت‌و قنجی‌و نایابی‌دا وینـــه‌ی نه‌بینراوه • ئاوه‌دانی ئه‌م‌شاره تاشالاوی شوومی تورانیه‌کان هه‌رلـــه‌پره سه‌ندنا بووه •

به‌لام لافاوی هیرشی ویرانکه‌رانه‌ی ئه‌مانه له‌سه‌ده‌ی هه‌شـــته‌ی کوچیدا (سه‌ده‌ی چوارده‌یه‌می زایینی) به‌ته‌واوه‌تی له‌بیخی ده‌رهیناوه •

هەر لەم سەردەمەدا هەندی لە نیرووەکانی (تەیموری لەنـــگ) ئەم هەریمـــەیان کردووە بەلەشکربەز • شاری دینەوەر ، هـــەمو جورە خویندنیکی تیابوە ، تا دوربین خانەی (رەصەد) زور گرنگیشی هەبووە بو پشکنینی ئاسمانو پەیدوزی جولانەوەی قەبارەکان • ئەم شارە زانایانی ئەدەبی ، زانایانی فەرمایشتی ئایینی (حـــەدیث) ، زانایانی میژوییی ، زانایانی دەرویشی (تەصەوف) بەناوبانگی تیا هەلکەوتوە • بەلام ئەم زاناوهونەرمەندانەش – وەکوهەموزاناکانی کوردەواری کون – چونکە هەستیکی نەتەوییییان نەبووە ، وەبەزمانی خووولاتی شتیکیان نەهیناوەتە بەرهەم ، وەتەنها بەهیوای (نانو پایە) لەبوتەی ئەو دەســـەلاتانەدا تواونەوە – کـــەوولاتەکانیان بەزور داگیر کردوەو خەلکەکـــەیان چەوساندوتەوە – وەهەمو رەنجو ئەرکیکیان ، لەریی ئەواندا بووە ، زور مەخابن لەدەست ئیمە چوون بەجوری کەنوسەرانو میژو نوسان نەژادیکی تازەیان بو داتاشیون وە رەچەلەکیـــــکی دروزنانەیان بوهەلبەستون ، تەنها ئەوەی ئەوانی پاراستبی ناوی مەلبەندو خاکەکەیانە کەتیاژیاون وەبووە بەناتورەیان •

ئەمزانایانەی خوارەوە هەندیکن لەوانەی کەنازناوی (دینەوەر) یان پیوە نووساوە وە لیمان بزر نەبوون •

– أ –

ئەبو حەنیفەی دینەوەری : ناوی (ئەحمەد کوری داوود کوری وەنەند) (وەند) ە ، سالی لەدایك بوونو چونیەتی ژیانو گوزەرانی گەنجیتی نەزانراوە تەنها بەهوی بلیمەتی وزرنگی خویەوە ناوبانگیکی بەرزی وەرگرتوە • لەدەستوری زمانی عەرەبی (نەحو) وەلە فەرهەنگ

(لوغه) وەلە ئەندازە (هەندەسە) وەلە ئەستیرە شوناسی وەلەگیا ناسی وەلە میژو نوسیدا زور شارەزا بووە • ئەستیرەی بەختی لەروژگاری دەسەلاتی (بویهی) یەکانا کەوتوتە پرشـــنگدان سالی **٢٣٥ کوچی** لە ئەصـــفەهان دووربین خانەیەکی (رەصـــەد) دامـــەزراندووە بوپەیدوزی جولانەوەی قەبارەکانی ئاسمان • وە هەر وەها روژگاری بەسوودو کەلكبووە • کوچی دوایيشی بەراستی ســـاغ نەکراوەتەوە کە کەی بووە؟ سالی (**٢٨١** ، یا **٢٨٢** ، یا **٢٩٠**) ی کوچی ؟

نوسراوەکانی کە ناسراین ئەمانەن :

١ – نوسراوی ئیصلاح والمەنطیق •

٢ – تەفسیر •

٣ – تەئریخ (وەلەم بابەتەوە نوسراوی ئەلئەخبار الطیواله) کەی زور بە ناو بانگەو ئیبن قوتەیبەو مەسعودی زوریان کەلك لی وەرگرتوە •

٤ – جەواهیر العیلم •

٥ – جەبرو موقابەلە •

٦ – وەصایا •

٧ – لەحن العەوام •

٨ – ئەلنەبات •

٩ – زیج •

١٠ – ئەنواء (لەبابەت گوررانی کەش‌و باو گەر ماو سەرماوە) •

١١ – حیساب الخەطەئەین •

١٢ – فەصاحەت •

ئەمپیاوە ، بەهاوتای (جاحیظ) و (ئیبن السکیت) ی ماموستای دراوەتە قەلەم • ئەلین سەرگوروشتی ئیمامی (حەنەفی) یشی نووسیوە •

ماویەتی

سەرچاوەی ئەم ووتارە

١ – بلدان الخلافة الشرقية •

٢ – وفيات الاعيان •

٣ – نوات الوفيات •

٤ – الاغانی •

٥ – الشعر والشعراء •

٦ – قاموس الاعلام •

٧ – الاخبار الطوال •

زمانه و شیوه‌کانی

ش . م

بعقوبه

زاناکان لەم چەرخەی دواییدا ـ هەروەکو لەمەیانی زانیاری سیاسەت وژیانی کومەلایەتیو نەتەوەیەتی و ئابووری وپیشەسازیو کشتوکالو وئەتومو هونەردا ، گەلی گوی قارەمانیو سەرکەوتنیان بەهەمو چالاکی یەکەوە بردووەتەوە،هەروەها لە بابەت زمانو ئەدەبیشەوە هەنگاویکی زوریان ناوە .. تاوەکو چەند سەدەیەك لەمەوە بەر ، وەختە بلیم هەر بیروباوەرریك بەرامبەر ـ بەزمان دەربررابی ـ نەك هەر لەسەر چاوەیەکی ئەفسانەوییەوە هەلقولاوە بەلکو ئەوەی کەپیی بووتری راستەقینە ، کەم یازور دانیپیا نەنراوە .. جاران خەلك لایان وابو ، کەزمان بەهەمو لقو پوپو وەرگەزیکییەوە ، وەکو نەتەوەی ئادەمیزادەکە خوی ، لەباوکە ئادەمەوە هاتووەتە خوارەوە .. تەنانەت ، هەندیك لەو باوەررەدان ، کە باوکە ئادەم خوی سیصەدو چەند زمانی بە شیعرو ئەدەبیاتیەوە زانیوە ، جا بەپیی ئەم رایە خوا خوی زمانی بەئادەمیزاد بەخشیوە وهەرچی زمانی نەتەوەکان هەیە لەسەرزەمین گشتی خەلاتی خوایە وە (توقیفی) یە . وەهەر باوەریکیش لەم بابەتەوە نیشانبدری بی گومان بەگوناە وفەرمەسونی لەقەلەم ئەدری وەکو هەزاران گوناهی تر کەئادەمیزاد خوی بوخوی هیناویەتی گورریو تەنیا خوشی بیری لەسزای ئەم گوناهانەی خوی کردوتەوە ...! ئەمە

لەروی ئایینی‌یەوە ـ لەرویەکی تریشەوە نابی ئەمەش لەبیر بەرینەوە ! هەندی لەزمان شوناسەکان ، لەزەمانی ، (معتزل) یەکانا بیرو باوەرەکەی پیشویان خستە ترازوی عەقلەوە و دوبارە کەوتنەوە لی‌کولینـــــەوەی تاگەیشتنە ئەم باوەررە گرنـــــــگانە ••• زمان هی‌ئادەمیزادە وەخوی دروستی کردووە وخوی بناغەی دائەمەزرینی ••• بەراســـــتی ئەم بیرەئازایانە شورشیکی مەزندی لەدنیای بیروباوەردا بەرپاکرد وگیچەلیکی زلیشی خستەکایەوە • تەنانەت هەرچی (نص) پەرستو کونە پەرستەکان هەبون هەمو کەوتنە بەربەرەکانی‌ی‌ئەم بیرە تازەیەوە ••• راستت ئەوی هەقیانیش بو •• چونکە ئەبوایە روبەرو ، هەمو موسولمانیك دانی بەوەدا بنایە قورئانیش هی ئادەمیزادەو خوی دوروستی کردووە وقەدیم‌نیە ؟ وەئەگەر قورئانیش قەدیم نەبی دیارەهیچ فەرقیکی لەگەل‌قســـەی ئادەمیزادا نەدەبو وە ئایینی فلسفی موسولمانەتی لەبناغەوە ئەتەپی ••!

نامەوی زوری لەسەر بروم لەم بارەوە • بەکورتی ئەمەوی بلیم : لەپاش ئەوەی کـــە زمان رزگاری بو لەو چوار چیوە ئەفسانەیی‌یە ئاسمانیەی عەیامی‌زوو وەبوبەمالی شەرعی ئادەمیزاد ودەستکەوتیکی‌خویی. هەمو بیرووناکیك سەری لەقەپیلکی سحرو جادوو ترس‌هینایە دەرەوەو پربەدنیای تازە قیرراندیان وئەمانەیان بڕیاردا :

١ ـ زمان شیوەیەکە وەکوهەمو شــــیوەکانی تری ژیانی کومەلایەتی ئادەمیزاد ، وەیارای هەمو گوران‌و هەلسورانیکی‌هەیە •

٢ ـ هویەکە بوتیگەیشتن ، کەهیشتا ـ سەدمەخابن ـ ، لەگەلی جوریدا نەگەیشتوتە پوپەوبەری راستە قینــــەی نەداوە •• ئەمەش لەبەر بی‌خزمەتی ••!!

٣ ـ زمان بەگــــەلی پلەدا رابوردووەتا گــــەیشتووەتە ئەم رادەیەی کەقسەی پی ئەکەین ٠

أ ـ پلەی ئیشارەت　　ب ـ پلەی عبارەت

أ ـ پلەی تجسیم　　ب ـ پلەی تجرید

واتە ئادەمیزاد لەبەرەبەیانی ژیانیدا کەهیشتا بیروو وەهەستی کورپە بو بەپەنجەو ودەملیو خوار کردنەوەو گریان وپیکەنین ودلخوشـــیو دلتەنگی هاوریکەی حالی ئەکرد بەلام لەپاش ئەوەی کەعەقلی بەشـــت پترشکاو هەستی قولتربوو وە توزەتوزە کەوتە دغەدغو ووشە دوورست کردن ٠٠٠ ئەمە ئیشارەتو عبارت ٠٠٠ بەلام هـــەرچی (تجرید) و (تجســیم)ە کە (ئینسان) جاران وینەو شکلی شتی بەپەنجـــە یان بەشتیکی تر ، دەست نیشان نەکردایە ، هاوریەکەی بوحالی نەدەکرا ٠ ئیتر ئەوە بولەپاش قولبونەوەی ، هەستی تاقی کردنەوەی توانی بیری وەکو کاژ لەشت دامالی ووینەی ئەوشتە بخاتە چوارچیوەی خەیالەوە وهیزی (تصوراتی) تیابیتە گورری ٠

٤ ـ زمان بیجەوهەر نابی :

زمان بەدو جەوهەرەوە بەندە ٠

١ ـ دەستوری زمان

٢ ـ ووشەیفە رهەنگی

دەستوری زمان ئەو جەوهەرەیە کەزمانەکەی لەسەر بناغەنراوە ، وەهەر دستکاریەکی تیا بکریت زمانەکە بەرەو کەلو کومیو روخاندن ئەروات ـ چونکە ئەوەی شیوەی نەتەوەیی زمانەکـــە ئەپاریزی ئەم دەستورەیە ٠٠٠

جاهەر زمانێك ، دەستووریکی تایبەتی خوی هەیە • دەستووری زمانی عەرەبی فەرقی زورە لەگەل دەستوری زمانی کوردیا هەر وەکو هی تورکی فەرقی لەگەل هی ئینگلیزی‌دا •

ووشەی فەرهەنگی بریتیە لەو سروشتە زیندوانەی کە ووتەی لی دروست ئەکریت ، وەئەم سروشتانەش هەمیشە ملکەچی دەستووری زمانەکەن (نەحو ـ صەرف ـ بەلاغەت) •

هەندی لایان‌وایە کە فەرقیکی زور هەیە لەبەینی زمان‌و شیوکانی‌دا ، بەلام ئەم باوەرە ئیجگار پووکە چونکە هەمو زمانێك لە سەرەتاوە شیوەی رەگەزە زمانیکی‌تر بووە بەلام سەبارەت بەهـــەندی هووە بووە بەئاغای هەمو شیوەکانی‌تر تاوی زمانی راستەقینـــەی بەبالا براوە ئەوانی تری خراونەتە پشـــتگوی ••• زور دور نەروین زمـــانی عەرەبی بەرلەموسلمانەتی گەلی‌شیوەی جور جورو تایبەتی هەبوو ، وەکو شیوەی (قرشی) ، (طی‌ی) و (حجازی) و •••• هتد ••

وەئەم شیوانەش هەموو هاو دەستوری یەك بوون ، بەلام لەبەر ئەوەی کە پیغەمبەر (ص) لەقورەشیەکان بوو ئەوەبو بەرەی قورەشـــیەکان هەموو بەئاغای تیرەوتایەفە کانی‌تر لەقەلەم دران ، وەشیوەی زمانەکەشیان بەراستەقینـــەتر زمان هەلبژارد ئەمەش هەموو ســـەبارەت بەئایینی موسلمانەتی کەچون بو بەهوی بەرزبونەوەی شیوەی زمانی‌قورەشـــی وەقورئانیش هەر بەم شیوەیە هاتە خوارەوە •

بیجـــگە لە ئایین جاروبار سیاســـەتیش لەمیژوودا بووە بەهوی ـ سەرکەوتنی شیوەی زمان هەروەکو سلافیەکان بەر لەجیابونەوەی دەولەت‌وکنیسە هەریەکە بەشیوەیەك قسەیان ئەکرد وەهەموو لەیەکتری

ئەگەیشتن ، روسی‌یەك لەگـــەل پولەندەییکا یان پولونیەك لەگـــە
چیکوسلوفاکی‌یەکا حالی ئەبوون ، بەلام کام شیوە راســـتربوو ؟
میژوی‌سیاسی ئەو نەتەوە سلافیـــانە وەلام ئەداتەوە • لەپاش ئەوەی
کەئەم‌نەتەوانە هەریەکە بو بە خاوەن ئازادی ئابووری وســـیاسی خوی
شیوەی زمانەکەشی نەشونمای کردو بوبە زمانیکی نەتەوەیی‌ی تایبەتی •

ماویەتی

موژدە بیت ؟

رشتەی مرواری بەرگی دووەمی لەچاپ دراو خرایە بازاری ئەدەبەوە ، ئەمەیش لەو دیاریە بەنرخانەیە کە ماموستا علاء الدین سجادی پیشکەش بەخوینەوارانی کردووە •

لەیەزدان ئەخوازین کەدەستو قەلەمی ماموســـتای ناوبراو هەمیشە هەر وا رەنگین بیت •

فرمیسکی پەشیمانی

نوسینی : مصطفی صالح کریم

هاوری کانم چەندیان پی ناخوش بوو کەپەیامی گورینم پی سپیررا بو قوتابخانەی « س » چونکە هیشـــتا بونی گولاوی زاوایەتیم لی ئەهات بەوانەی ئەوان ، بەلام من هیچ ماتی نەی گرتم بەلکو دەستم کرد بەمال پیچانەوەو کوچ کردن بەخیزانەوە بەرەو دی ی (س) ، باش بو خانویەکی چاکم دەست کەوت بەپیچەوانەی ئەو خانوەی کە هاوری کەی پیشومی تیابو چونکە بەراستی شوینەکەی لانەی مشك و جروجانەوەر بوو •

دەستم کرد بەئیش بەبی وەرزبوون هەمو بیری خوم خستبوە سەر قوتابخانەکەم و مالەوەو کتیبەکانم ، شوینەکەم باش بو ، دوربوم لەئاژاوەو گرمەگرمی شارو دەنگی (هورن) ی نالەباری ئوتوموبیل ، هەمو شتی کش و مات و بی سرکە بو لەدی کەدا ، ژیانمان زور لەسەر خو ئەرویشت هیچ شتی نەبو کەلیلی بکات تا لەناکاوا گەرداوی هەلی کرد وەختابوو کەشتی بەختیاریمان نقوم بکا •

ئیوارەیەکی پاییز بوو ، کاتی گەلاریزان هەوا فینکی کرد بوو ، روژ خەریکی ئاوابوون بوو بەودیوکەلا کە لەپیاسەکەی ئیوارانم ئەهاتمەوە چەپکی گولم بەدەستەوەبوو ئەم بردەوە بومالەوە کەتوشی دووپیــــاوی خەلکی دی کە بوم بەجوتە دانیشتبون لەسەر ئەوچیمەنە سەوزەجوانەی سروشت رای خستبو هەرئەوەندە سلاوم لی کردن بەجوتە هەلسان لەبەرم و تکایان لی کردم کەمی لادەم لایان بەکورتی نەیان هیشت هەستم تاپەیمانی

ئەوەیان لی‌سەندم کەئەبی سبەینی ئیوارە لەمالی گەورەکەیان‌بم کەناوی « خەسرەو » بوو •

منیش ناچاربوم کەپەیمانەکەم بەرمەسەر بەتایبەتی کەمیانەشم زورباش‌بوو لەگەل دانیشتوانی دی‌کەدا لەبەرئەوە رومکردە مالی خەسرەو ئیوارەی ئاینده ، دیاربوو گەلی کەسی‌تریشی بانگ کردبوو لەپیاو ماقولانی (دی) هەرئەوەندەم خوش‌بو کەنانەکەمان خوارد سەیرم‌کرد خاوەن‌مال شتیکی دەرهینا لەسندوقیکا بەراستی زور سەرسامی کردم چونکە زور بەلامەوە سەیربوو ئەم‌شتە لە (مونت‌کارلو) وە خوی بگەیەنیتە ناوجەرگەی لادیەکانی کوردستان ، شتەکەش چی‌بی باشە ؟•• دەستەیە قاقەزی یاری‌بو هەر کەدەری‌هینا روی‌کردە (روستەمی) ئاموزای‌و پی‌ی‌ووت :

— روسە وەدلتە ئەوە ئیمرو بویان هاوردم هیچ‌گومانم نیە کەکویخاو کاک‌تەقی‌و لالوستارو (ئامیر مەخفەر) یش زوریان دل هاپیوە ئەمەی ووت‌و دایە قاقای پی‌کەنین •

لەپاشان دەست‌کرا بەدابەشینی قاقەز بەلام من قاقەزەکەی خوم فری‌داو بەتورەییەکەوە ووتم :

— نەء •••• نەء من یاری ناکەم‌و هەرگیز نەم کردوە •

بەزەردە خەنەیەکەوە کەهەمو دانە زەرد هەل گەراوەکانی دەرکەوی خەسرەو ووتی :

— ئەفەنی ئیمە پوکەرو موکەر ناکەین ، یاریەکەمان زورخوشە پی‌ی بیژین (بیستویەک) ئیمە مەبەسمان رابواردنە خو بەتەمای روتەوەکردنوی یەکترنین •••• ئەم‌شەوگارە دریژە چون بەرینە سەر ؟ منیش رومتی‌کردن وەکو یەکی خوی ئامادەکا بوخویندنەوەی وتاریک •

ـــ براکان ئەمە ریگەیەکی باش‌نیە ئەی‌گرن بوشەوگار بردنەسەر ، ئەوە ئاگربازیە ، ئەمە کاریکی بی‌کەلکە هەستن ئەگەر حەزئەکـــەن ئەچینە مالی‌خومان رادیوم هەیە بوتان ئەکەمەوە گوی لەدەنگوباسی جیهان‌و لەگەلی شتی خوش ئەگرین !

بەلام کویخا ـ تالیم ـ کاری راز کەیەبی !! نەی هیشت ووتارەکەم تەواوکەم لەپر وەکو مەترەلوز لەدەمی دەرچی ووتی :

ـــ قوروان تو گەرەکتە خوت دیل‌کەی لەناو چواردیوارەکەی مەتکەب‌و مالەوەدا ، ئەی ناوی کەمی رابویری ، وەکو خەسرەو عەرزی کردی خوئیمە قازانجمان گەرەک‌نیە ، هەرئەمانەوی نەختی رابویرین باوەجو سبەینیش جوعمەیەو ناچیتە مەتکەب ‎••••‎ هابی‌قەزاو بی‌بەلابی یاخوا دەچیت‌کرد !! ناچاربوم کەبلیم باشە ، لەدلی خوشما ئەم‌ووت : هەموی یەك دوو سەعاتیکەو ئەبریتەوەو لەبیرم ئەچیتەوە هەروەکو نەشم‌کردبی وایـــــە •

یاریەکە لەسەرەتاوە ساردبوو بەلام تائەهات گەرمیان ئەکرد ، ئەوەی کەخیراخیرا کوتەرەی زلی پیوەئەنا خەسرەو بووپارەی توتنی زوربوو جگە لەو هەمو (سەلەم) و (سو) ەش کەلەو ناوەدا ئەی‌کرد بەپشتی ئەوەوە توانی‌ی یەك کومەلە دینار لەبەردەمی خویا کەلەکە بکا • هیچ گومانی تیانەبوو کەپریشکی ئەم ئاگرە سورە منیش ئەگریتەوە چونکە کاتیکم زانی حەوت‌دینارم دوراندوە •

بەم‌پی‌یە تائەهات زیاتر ئەبوم بەدیلی قومار هەردوای دوراو ئەکەوتم‌و کەچی زیاترم ئەنایە بانی شەوەها ئەم‌دی کەژنەکانیان ئەهاتن بەگژیانا بەگریان بەپارانەوە بەتورەیی بەلام هەموی بی‌سودبو هەتا ماوم ئەوەم لەبیر

ناچیتەوە کەشەوی لەشەوان کچیکی شوخ‌وشەنگ هەیاسەکەی ناوقەدی هینابوەوەیەک دوچاوی رەشی گەشی جوان فرمیسکی قەویان هەل‌ئەرشت وەک‌بارانی بەهار کەبەقولپی گریانەوە خوی‌کرد بەژوراو روی‌کردە روستەمی برای :

ـــ نەختی وازبیرە لەم‌قومارە بی‌فەرە بوخاتر خوا والەوی ئەول‌کەریمی برام گیان‌ئەدا •

بەرامبەر بەم‌بانگەوازەی کەکاری ئەکردە سەربەرد یاریمان بەتال کرد کات‌بو دووی پاش نیوەشەو ئەچو کەرووم کردە مالەوە بەهەنگاوی تی‌کەل‌وپیکەل وەکو پەپولەیەک‌بدری بەدەم باوە کەگەیشتمە بەردەرگای مالەوە ئەوسا زانیم کەکلیلەکەی دەرەوەم پی‌نیە لەبەرئەوە کەوتمـــــە دەرگالیدان بەوردەنگە کاتی لی‌یان کردمەوە لەپەلوپو کەوتبوم بەوکینەوتو رەییەوە کەوتمە لی‌دانی ژنەکەم‌و جنیودان بەکارەکەرەکەی ، بونوستون ؟ بووامردون ؟ بوخەبەرتان نابیتەوە ؟ بو ••• بو ؟ ••• ، بەدەم هەنسکی گریانەوە ژنەکەم قیژانی بەسەرما •

ـــ گوناهی من‌چیە ؟ ئەی‌تاوان‌بار بو ئەم‌کوژی ؟ تاوانی قومارەکـــەت کەمە پی‌ی تیرنابی ، خەلاتی‌ئەوەم ، ئەدەیتی کەلەم‌ژیانە تاریکیەت‌دا بەشدارم ؟•• هەی تاوان‌بار •••

بەلام ئیتر توانای ئەوەم نەبوو گوی لەواتەی بـــگرم خوم کوتایە ژورەکەی خوم‌و چومە ژیرجیگاکەوە بەلام تارمایی پاپازو باجاخ‌و بیللی نەیان هیشت خەو بیتە چاوم ، بەم‌جورە تاقوقەی کەلەشـــیرو دەنگی مەروبزن‌و قورەی گاگەل تی‌یان گەیانم کەوا بەرەبەیانـــە •

بەم‌پی‌یە بوم بەدیلی قومارو نەم‌ئەتوانی بەهیچ جوری وازی لی‌بینم ••

شەوی لەوشەوە زورانەی کەئەمان بەست بەروژەوە بەدەمقومارەوە نزیکەی پانزەدیناریکم دوراندبو ، زوریش ماندوبوین ، نەمئەزانی بەراستی ئایا چرالوکسەکەیە لاوازبوەو بەرەو مردن ئەروا یاچاوی ئیمەیە سومای داهاتوە ؟ هەرکامیان بی هەستمان کرد کەوا ناتوانین بەراستی بەردەوام بین لەسەر یاری ، هەستاین‌و بلاوەمان لی‌کرد وەکو شەوانی تربەمەرجی کەسبەی‌شەو پیک بگەینەوە وەک هەمو شەوانی‌تر، چاومان سورهەل گەراوو خەوتی‌شکاو ، قاچمان سست‌و بی‌هیز بەوینەی کوت‌وزنجیر تی‌کراو ، هەرچونی‌بو هەریەکەمان بەبی‌هیزیەکەوە رووی‌کردە مالی‌خوی ، من نەبی ئیوارە پیش‌هاتنەدەرەوەم ژنەکەم زورم لی‌پارایەوە کەنەختی بەزەییم‌بیتەوە بەحالی خوما ، هیشتا لەهەرەتی گەنجیام بو بەدەستی خوم خوم‌بکوژم ، بەلام من ئەم‌پارانەوەیەم بەشتیکی وازانی کەدەست‌دوریژیە بو سەر حقوقی میرد ، لەبەرئەوە سویندیکم بەدەماهات کەئەم‌شەو تابەرەبەیان سەرناکەم بەم‌مالەدا ••• بەخوا باشە ئەوا هەلیکم کەوتەدەست کە تیاسەرکەوم‌و بەمەوە ، پاش ئەم هەموو دوراندنەی شەوگاری زستان ••• بەلی سەرکەوتم کەبەفیزیکەوە ئەوسویندەم خواردبوو ئیستا ئەبی تا بەرەبەیان هەل‌لەرزم لە دەرەوە •• سەیریکی (کات بیژە) کەمم کرد ئەی‌هو ••• هیشتا لەکوی‌یەتی ؟••• رومکردە کلیگەو بیستانەکانی ئاوایی تریفەتریفی مانگەشەویش وای‌لی‌کردبوم کەدوای سیبەرەکەی خوم‌بکەوم هەرنەوەستام تاگەیشتمە باخچەبچکولە ، ئەودیو سەرقەبران ، هیزم‌لی‌برابو ماندوو بوبوم خوم فری‌دایە سەر بەردیکی گەورەو رووم وەرگیرا بەهەرچوارلای خوما روانیم سەیرم کرد زیندەوەری لی‌نیە ، سەرم‌هەل‌بری‌و رووم‌کردە ئاسمان !! خوایە چی‌ئەبینم ؟ ئایا ئاسمان هەروا ساف‌و جوان‌بو جارانیش ؟

ئەستیرەکانیش ئاوا ئەدرەوشانەوە ؟ وام لی‌هات نەتوانم سەرم دانەوینم وام‌هەست ئەکرد کەگیانیشم رورەو ئاسمان لەتەك چاوما هەل‌ئەنوری ؟ واهات بەبیرما کەگیانم بەرزبوەو گەیشتە ئاسمانو لەوی‌وە سەیری ئەم‌لاشە فری دراوە ئەکا لەسەر ئەوبەردە ئەروانیتە دەمو چاوی زەردهەلگەراوم زور بەسوکیەوە ••• بوچی ؟ چونکە من هیچ شوینیکی کەم نیە ئەم بەردە بی‌فەرە نەبی کەلەسەری دانیشتوم • ئایاراستە کەمن هەرئەمەم‌هەیە ؟ ئەی‌مالەکەم ••• ئیتردەست بەجی هەناسەیەکم هەلکیشا کەوینەی ژنەکەم هاتە پیش‌چاو هەمو روژی بەهەشتیکم بوئەرازینیتەوە بەلام من لەبەر قومار خومی تی‌ناگەینم • هەرچەندە ویستم ئەم بیرە دورخەمەوە لەمیشکم بەلام بی‌سوود بو وەك خاوەن قەرزیکی ئیسیك‌گران راوم بنی‌و داوای قەرزم لی‌بکا بەم‌رەنگە ئەو وینەیەش هەرلیم‌نزیك ئەبووە ، وام‌زانی کەناردومە بکری بەزەنگوغراف چونکە بەخیرایی هاتەوە بەلام چون هاتنەوەیەك ، بەسەدەها نوسخەو هەرپارچەیە لەشتەکانی ناومالم ئەهاتەپیش‌چاو ، وینەیەکی ئەوی پیوەبو ، لەسەرمیزی نان‌خواردن لەسەرمیزی نوسینەکەم ، لەناو کیتبخانەکەما •• ئاخ چەند حەزئەکەم ئیستا تیرئەوگولانەم بون‌بکردایە کەهەمو بەیانیەك ئەخریتە سەر میزەکەم‌و ئیوارە سیس ئەبی ••• نزیکەی چەندسەعاتیکم بردەسەر وینەی مالەخنجیلەکەم هەرلەپیش چاوما بوو لەدواییا بەناچاری ئالای سپیم هەل‌کردو هەستم کرد تك‌تك ئارەق لەناوچەوانم دیتە خواری بەوشەوە زستانە ، هەلسام لەسەربەردەکەو بەگوی چەمەکەدا روم کردەوە ئاوایی وینەی ژیانی خوم یەك‌یەك هاتەوە پیش‌چاوم ، خویندنم لەبەغدا ••• دەرچونم •• ژن‌هینانم ئەوهەمو ئاواتانەی نەهاتە

دی تا ئەوروژەم هاتەپیش چاو کەئەم قومارەپیسە فـــیربوم دەك بەلامدا لەهەمو جورە قوماری • ئالەم کاتەدا داوە دەزویەکی باریك لەبەرەبەیان خوی پیشان داو منیش وەکو شیت رووم کردە مالەوە بەدزەدزە خوم گیانە ژوری دانیشتنەکەم •

باوەشم کردبە ئینجا نەی سەرمیزە کەما فرمیسکیش خورخور ئەهاتە خواری بەچاوما هیچ هەستم نەما تەنانەت هەستی ئەوەشم نەکرد کەکەس بیتەژورەوە ، بەلام کاتی سەرم هەل بری لەسەرئانیشکم دیم کەژنەکەم بەدەسەسرەکەی فرمیسکەکانم ئەسری چونکە ئەیزانی فرمیسکی پەشیمانی یە خوشی دلی پربوبو ، لەخوشیا بەدەم هەنسکەوە ووتی :

— دلم خەبەری دابوو کەهەر دیتەوە گیانەکەم ، بویە ئەمشەو خەو نەهاتە چاوم شەوگار کردیو من کردم •• بەلام ئەمزانی کەهەر دیتەوە •••

بورەواجی کارو فرمانت کەویستت لەگوواری هیوادا اعلان بلاو بکەیتەوە : ئەمەیە ناونیشان
بەغـــداد شـــەقامی زەهاوی یانەی ســـەرکەوتن
ژمارەی تەلەفون ۲۸٤۰٥

دیوانی هیوا

ئاموژگاری

بو گوڤاري هیوا

هەوری

هیوا ، چووزەرەی بنـــکی گەلاویژ
بە بـــیری ووردی پوختی والابیـــژ
بـــیرە ـکایەوە ســـاوای تازەبوو
کاتی فرمـــــانە توش ئازانەزوو
دەستی خزمەتت پیروز ، وەك ناوت
تابیـــتە فـــەررو برەو بی باوت
هیوا • هیوای هوزی بەجیمـــاو
لەرری لانەدەی قەتبە چـــاورراو
نەکەویە سەما چەپ راست هەلپەرین
سالی گریە و رو یەکـــسات پیکەنین
ووردوو لەسەرخو بەروژو بەشـــەو
خەرمانی ویژەی خوتکە شەنو کەو
رچـــە تاریکو پرر لـــە دررندە
لارری گیراوی ماری کوشـــندە
تیشوو بەرەکـــەت بی نانو پیخور
چوار چمـــکی والا گەزی خامی بور

جەردەو ری گر لە بیگانەو خویش
هەریەك بەررەنگی ئەوبوت دیتەپیش

بی تفەنگ بی چەك بەن بررت دانە
ئەبی بش برری ئەم ریگەو بانە

هەوارگە دوورە وابە هەردەوە
گەلت ئەنالی بەدەم دەردەوە

دەردی دوودلیو یەكتر نەویستن
بوئەم مەبەسە پەیمان ئەبەستن

چاو لەنوكەری بیگانە ئەبرن
تاری ی پیشكەوتن لە یەكتر بگرن

مەبەس روونـاكو یەرزوپیروزە
چونكە خزمەتی زمانو هوزە

ئەبی لەسەرخو وردو بەراویژ
بروی تادوشمن نەتكا گیژویژ

دوشمن وەكو مار ناوەخت ئەگەزی
کورر ئەو کوررەیە ئەوسا نەبەزی

لەروژ گیراندا لەگەل وەتەن بی
هەولی یەهیزی میشكو بەدەن بی

قولی لی هەلكا وەكوو نەررەشیر
پی نووس یەدەس بی لەجیگەی شمشیر

بوسوودی هوزو نیشتمانو گەل
لەكەمین دابیو لەدەس نەداهەل

لاوی کورد

کویه : دلزار

لاوی کورد بخوینه خویندن مەرهەمە بوزامی گەل
تیشکی زانینە ئەدا روشن بە ئەستیرەی ئەمەل

میللەتی جاهل لەقافلەی ژین‌و تاریخی بەشەر
دەستە پاچە کەوتوە ، جی‌ماوە ، لەش ئیفلیج‌و شەل

کاری زانینە هەزاران چەشنە بالون وفروك ،
پەرتو پەخشانی قوبەی شینن بە وینەی قاژو قەل

بی تەل‌و رادارو رادیو ، تەلگراف‌و کارەبا
هیزی ئوتوم‌و ئیجادی پەنسلین خو بی جەدەل :

داری زانینن بە هوی زانا یەکان هاتوونە بەر
موعجزەی فەنن‌برا ، نەك سحرو ئەفسانەو مەتەل

قەومی کورد نیشتوتە ناو دەقنی (۱) جەهالەت‌تاملی
غەیرە دەسیان گەیبە روژو چونە سەر کەندالی کەل

بو ئەوەی ئیمەش بچینە ریزی وانئەی لاوی کورد .
تی بگە ،کوشش بکە ،هەنگاوهەلینە ، بکوتە پەل .

---

(۱) ئەو قوررە لیتەیەیە کە چوار پی‌ی تیدا ئەچەقی .

جوانە کوردستان !

تاڤگەی گەلی

دیمەنیکی شیرینی نیشتمانەکەتە

جوانە کوردستان !

جوانە کوردستان خاکی رەنگینت !
باخو بەهەشتی پاڵو بەرینت !
ڕکیوانی بەرزی لوتکە بەفرینت !
هەوای بی گەردو ئاسمانی شینت !
کانیو سەرچاوەی ئاوی معینت !
زیوەو بیخالو دیی نازەنینت !

گەرویشكو کیویی ، کیوی کویستانت
ئاسکی نەرمانو هەردەو وەردانت
بارانو تەرزەو بەفری زستانت
فەسلی خەزانی گەلا ریزانت
گولو هەلالەو سوسنو رەیحانت
لاوی سورانو کیژی بوتانت

ئەمانە جوانن گشتی دلگیرن ،
هەوینی هوشو دەماخو بیرن .
بەلام زور ئەفسوس ئەهلی ئەسیرن
بەتەوقی مەینەت بەندو زنجیرن
لەسەرئەم مولکەش رووتو فەقیرن
گیرودەی دەستی زوردارو میرن

من رەشم

گۆران

ئەم هەڵبەستە هی بویژی ئەمەریکی (ماك کریا) یە ...

من رەشم وەکو کینیا
ئەمرم لەریی ئازادیا
وەکو رەنگی شەویـــــــکی رەش
یـــــا وولاتی مـــــــنی بی‌بەش
وەك جەرگی ئەفەریقاکـــــــــەم
نیشـــــتمانە بی نەواکـــــــەم
رەنـــگم رەشە ، پیـــستم رەشە
ئەم دەنـــــگە هی قولەرەشـــــە :ـ
جـــاران کویلەیەك بووم هـــەزار
بەردەرگانەی کوشـــــکی زوردار
مـــــالی (قیصـــر) م ئەمـــالی
ژینـــــم ، بە ســــەربرد بە تالی
من بووم ، بویاخچـــــی‌ی دوروەتەن
قوندەرەکـــــانی واشـــــنتەن
لەکوشـــــمابوو ، هەرمنیش بووم ،
بەهیـــــزی دەمـــــاری بازووم
بەعەرەقـــــم ، بەخوینی گیـــــان
بنچینەی کوشـــکم هەڵئەســـان

(هەرەم) بناغەی من دامنا
بەردم ئەدابە سەرشانما

قوربانیەك بوم لە (کونغو)
بەلچیکیکان بی (شەرموشو)

دەستیان قرتانم لەبنا
دەست رویشتون لە کوشتنا
ئیستەش ، لەناو کینیاکەما
لەدارستانو ناوچەما •

گوللە بارانم ئەکەن هەر
منی رەش ، منی دەربەدەر
بەخرکە بەردی (تەکساسیان)
کەوتونە (دووم) بەبەرد باران

زور روبارم دیوە بەخورر
لەهاژەهاژا ، تاوی گورر
(نیلی) بزورگی دلنیا
لەناوقوولی بیدەنگیا
سەرنجی داوم زوربە دل
جار جار بو من هاتوتە کول

ئاوی (مسیسپی) شم دیوە
کەجارجار پیم پی کەنیوە
یان بەدل بومن گریاوە
بە گورر لافاوی هەستاوە •

وەكــو رووی ئەو روبـــارانە
لوچ لوچو پیر بو ئەم گیــــانە
برام من ئینســـــانم ، ئینســـــان
وەكو ئیوە دەمـــاروگـــیان

من ئازادیـــم ئەوی هـــەرگیز
بوی بەختەگیـــانی (قول) بەریز
من رەشم وەكوكینیا
ئەمرم لەریی ئازادیا

تکایەکی تایبەتی

ئەو نوسینانەی ئەی نیرن بەینی دیرە کانتان بلاو وەئیملاکەی راست بیت تاوەکو ئەرکی لە چاپ دانی ئاسان بیتو هەلەی تیا نەکریت ٠

هەموو چەشنە نوسینیکی زانیاری بلاو ئەکەینەوە بەو رەنگەی چەوتی‌و نالە باری راست بکاتەوەو بو هاندانی باوی رەوشت پاکی‌و خویندەواری کەلکی لی وەربگیریت ٠

هەلبەستی کونو تازە ، ووتەی پیشینیانو قسەی نەستەقو گالتەو گەپ ئەوانەی لە چاپ نەدراون بلاو ئەکریتەوە ٠

ئیتر ســـوپاس بو ئیوەیە کە گوفاری هیوا جار بەجـــار بە شیوەیەکی جوانترو روویەکی گەش‌و سەر بەرزیەوە پیشکەش ئەکریت ٠

ژیانی خیزانی

بوپاراستنی ژیانی خیزانیت که لیت نەشیویت‌و بەخوشی رابویریت

ئەبی بزانیت هـــاوریی ژیانت کـــە میردەکەتە ئادەمزادیـــکەو ئادەمزادیش بی‌هەلەو بی‌تاوانو بی‌گـــەرد نابیت ، هەموو ئادەمزادیك کەم‌و زور هەلە ئەکات‌و ناتەواوی هەر ئەبی • ئەگەر ژن‌و میرد چاو لەتاوانی یەکتری نەپوشن‌و بەدریژاییی شەوو روژ هەریەکەیان خەریکی ئەوەبن تانووت لەیەکتری بدەن‌و خەریکی راستکردنەوەی هەلەکانی یەکتری‌بن ئەوا ژیانی ئەو خیزانە تال ئەبیت‌و روژبەروژ خوشەویستیی بەینیان‌روو لەکەمی‌و کزی ئەبیت‌و لەیەکتری سارد ئەبنەوە •

تا ئەتوانی‌و بوت‌ئەکری یەك رەنگ‌و یەك چەشن مەژی چونـــکە :

ژیانی یەك رەنگ خوشەویستی بەینی ژن‌و میرد ناهیلیت ، بوئەمـــەی تاسەر بەخوشی بژین پیکەوە پیویستە هەر روژەی بەرەنگیك خوت‌و مالت برازینیتەوە تاوەکو میردەکەت یان هاوبەشی ژیانت هەست بەوە بکات کە تو کەی بانوویکی دەس رەنگینیت •

هەموومـــان ئەزانین خواردەمـــەنی زور جوری هـەیەو هـــەریەکەیان رەنگ‌و تام‌و بونیـــکی جیاوازیان هـەیە ،

هەروەها ئەبی جوری ژیانیش بەورەنگە بگورریت کە هەردەمەی بەجوریك رای‌بویریت ، دەمیك بە پوختەکردن‌و ئیشی ناومالەوە ، دەمیك بەگالتەو یاری‌کردن ، بەقسەی خوش ، یان بوحەسانەوەی میشك‌ولەش ، بی‌دەنگی‌و هیمنی !

ئەلین پیاویك پانزە سال لەژنەکەی منال‌تربووە ، ئەم‌پیاوە هەمیشە دەم بەپی‌کەنین‌و رووخوش‌و چالاك بووە •

ناسیاوەکانی عاجباتیان لی‌هاتووە ، روژیك ئەچنەلای ئەلین ئەبی پیمان بلی‌یت بوچ روژیك تومان بەروو گرژی چاوپی نەکەوت‌و روژبەروژ گەشە ئەکەیت ؟ پیاوەکە ووتی ئەمە چل‌سالە لەگەل خیزانەکەما ئەژیم‌و روژیك نەبووە بولەبولم بەسەرابکات‌و بکرووزیتەوە بەبوون‌و نەبوون هەربە روو خوشی هاتووە بەپیرمەوەو ماوەی‌نەداوم ساتیك پەست‌و دل‌تەنگ‌بم ، لەبەرئەمە روژبەروژ خوشەویستیمتان هەزلەزیادی‌یەو لەیەك نابیزریین هەر کە هەستت بەمە کرد رەوشت‌و بیرو باوەری میردەکەت لەگەل تودا جیاوازە هەولی ئەوە مەدە رەوشتی میردەکەت بگوریت‌و بی‌خەیتە سەر بیروو رای خوت •

گریمان توانیت رەوشتی میردەکەت بگوریت ، بەلام لەو ماوەیەدا کە تو خەریکی ئەم ئیشە ئەبیت کاتیك بەخوت ئەزانی خوشەویستی‌ی بەینتان کزبووەو میردەکەت مەیلی جارانی نەماوە •

چونکە بەزوری بەینی ژن‌و میرد لەسەر ئەمە تیك ئەچیت کە کەسیان بیرو رای یەکتریان لاپەسەند نیەو بەم هویەوە زور دەمەقالیان ئەبیت ، ئنجا ئەگەر هات‌و لەئیشیکا بیرتان یەکی نەگرت واچاکە لەکاتیکی همینی‌یا سوودو زیانی ئەو فرمانە لەمیردەکەت بگەیەنیت‌و ماوە نەدەیت

دەمە قالیتان ببی تاوەکو دلی میردەکەت لی نەرەنجیت • ئەگیرنەوە پیاویك لەتەمەنی شەست سالیدا خوی‌پیشانی دووکتور ئەدا لەدوای معایەنەکردن دوکتورەکە سەرسام ئەبیت چونکە ئەم پیاوە کەتەمەنی گەیشتوتە شەستسال هیشتاوەك جارانی کاتی لاویەتی گورو هیزی خوی‌پاراستووەو هیچ نەخوشیەکی نەبووە • لەپاشانا دوکتورەکە لی‌ی ئەپرسیت چون ژیاویت واتوانیوتە لەم تەمەنەدا خوت بەلاوچاکی بهیلیتەوە ؟ !

لەوەلامیا وتی ژیانی خیزانیم زور خوش رابواردووە لەماوەی ژیانما هیشتا لەگەل ژنەکەما دەمەقال مان نەبووەو لەیەك دلگیرنەبوین ئەمەیش هوی ئەمەیە لەوروژەوە بوین بەهاوبەشی ژیانی‌یەکتری لەبەینی خومانا لەسەرئەمە ریك کەوتین :ـ هەرکامیکمان لەسەرتاوانیك وەیا فرمانیك توورەبوین خیزانەکەم بچیتە ژوورەکەی خوی‌و بەبی‌دەنگی تا سەعاتیك لەژوورەکەی خویا بمینیتەوە • منیش هەرکە خیزانەکەم لەسەرفرمانیك توورە ببوایە لەمال بەنگ نەئەبووم بەزووِیی ئەچوومە دەرەوە ، لەدوای سەعاتیك خاو ئەبوینەوەو کە یەکترمان چاوپی‌ئەکەوتەوە هیچمان لەدلا نەئەما ئەوسا بەشینەیی یەکترمان ئاشت ئەکردەوەو بەخوشی‌و پی‌کەنین رامان ئەبوارد •

خوت وارابینە بەدلی میردەکەت بجولی‌یتەوە ، میردەکەت چی‌پی‌خوشە تویش پیت خوش‌بیت •

ئەگەر ژن بەجیاو پیاو بەجیا هەریەکەیان لەناومالا گەورەیەك بی ژیانی ئەوژنو میردە بەخوشی تاسەر ناگونجیت : پیویستە ژنومیرد کە هاوبەشی ژیانی یەکترن وەئەبنە بنچینەی بنەمالیك ئەبی بەئارەزووی

دلی یەکتر بجولینەوەو هەول بدەن ژیانی خیزانی لەخویان نەکـــەن بەدوزەخ •

زور ژنو میردی واهەن بەچاوی سووك وەك کارەکەر یان نوکەر ئەروانـــــە یەکتری ، بەزوری ئەم کردەوەیە ژیانی خوش گوزەرانی خیزانی تیك ئەداو ئەی رووخینی •

پیویستە بزانریت ژنومیرد کەهاوبەشی ژیانی یەکترین ئەبی بەچاوی سووك نەروانن یەکتر ، هەردووکیان لەگیانیکا بژین ، لەتالیو خوشیدا لەهەژاریو دەولەمەندییا هاوبەش وەدل سوزی یەکتربن •

تائەتوانیت دل پاكو رەوشت جوان بە بوئەوەی ماندویتیی میردەکەت بحەسینیتەوە بەشوشو روو خوشو قەت بولەبول مەکەو مەکرووزیرەوە

مەهیـــلە دایکت خوی تیکەل بەژیانی ژنو میردیت بکات چونکە زور خیزانی وا بووە دایك یان خەســـوو دوودلی لەیەك کردووەوە مالی تیـــــك داوەو بوتە هوی جیـــابوونەوەی بەینی ژنومـــیرد

تائەتوانیت راستگوبە

پیشینان ووتویانە دروزن هەر جاریك ناشتائەکات بەتایبەتی دروکردن لەبەینی ژنومیردا ئەبیتە هوی ئەمەی باوەریان بەیەکتر نەمینی ، کەئەمەیش ئەبیتە هوی ساردیی بەینی ژنومیردو جیابونەوەیان •

زینهـار خوتفری تەمەلی مەکە چونکە ژیان بریتییە لەتی کوشین ، هەمیشە بوپیشکەوتن هەولبدە ئەگەر هەول نەدەیت دوائەکەویت ، دانیشتنی خانمانەی سەردوشەك لەش بەبارت ئەکات ، تو کە پیت ئەلین کەی بانووی مال ئەبی مالو منالت بەخاوینی راگریتو بەتەنگ ژیانی خوش گوزەرانی خوتو مالو منالو میردەکەتەوە بیت •

پیاوانی نەمر

بـــیرون

بیرون : بویژیکی ئینگلیزی بە ناوبانگە ، لە زیرەکیدا ناوبانگیکی ئیجگار زوری بوە ..

ــ لە سالی ۱۷۸۸ م لەلەندەن لە دایك بووە .

ــ هیشتا لە تەمەنی (۱۰) سالیدابو کە ناتورەی (لوردی) لەمامیەوە بومایەوە ..

ــ لە (کلیە) ی (لوتیش) ، هارو ، وە (ترینتی) خویندویەتی .

ــ دیوانی یەکەمی (سەعاتی تەمەلی) لەتەمەنی ۱۹ سالیدا بلاوکردەوە ، وەلە تەمەنی (۲٤) سالیشدا دیوانە بەناوبانگەکەی دەرکرد کەدیوانی (هارولدی مبال)ە .

ــ بیرون لەجنیف بو کە (شیللی) بویژ گەیشت ، وەبون بەهاوورییەکی گیانی بەگیانی .

ــ لە سالی ۱۸۲۳ میلادیدا لەگەل یونانیەکاندا ضـــدی ئیمپریالزمی تورکی کەوتە شەررەوە ، بەلام لەکوورری کوشتارا توشـــی (تایەکی‌سەخت) بو وەلە ۱۹ی‌نیسانی ســـالی ۱۸۲٤ داکوچی دوایی کرد .

ریگای سەرکەوتن

نوسینی : شاکر فتاح

ئەگەر لەو کەسانە کە هەمیشە لە ژینا دوا ئەکەون ، لە تەنگانەو دەست کورتی وکەمو کوریدا گیرماون و داماون نازانن چون پیش کەون، چون بەئاواتی خویان بگەن •• وەئەیانەوی لەژیان داسەرکەون •• گوی گرە : بام ئەم ریگای سەرکەوتنەت پی بلیم !

مەترسە :

هیچشتیك وەك ترس تەگەرە لەسەرکەوتن نادا • ترس گەورەترین دوژمنی گیانە • ناهیلی پیاو لەژینا سەرکەویو بەخوشییەوە بژی • ترس ژەنگیکە خوی ئەدا لەپەلو پوی پیاو • لە هوشو لەشـــیمروف ، ئەندامەکانی سست ئەکاو لە کەلکی پیـــاوەتیی ئەخا • بەشی زوری نەخوشیو سەرگەردانی بە هوی ترسەوە پەیدائەبی • لەبەرئەوە ترس لەدلی خوت دەرکە • کە ئەلیم ترس مەبەسیشم لەمانەیە : پەشمو قین ، تووړەیی ، چاوپیسی ، دودلی ، گلاراوی ، پەلەپەل کردن ، ئارام نەگرتن سەرچلی ، ووړەبەردان ، برستبران ، دەمار کزی ••• چونکەئەمانە هەموو ترسن • وەلەشو ژیان بەرباد ئەکەن • لەبەرئەوە هەچ ترسیك لەدلتا هەیە دەریکـــە • وەلـــەبریتی ئەوە [باوەربە خوکردن] بخەرە دلتەوە •

باوەر بە خو کردن :

باوەر بەخوکردن ، بەپیچـــەوانەی ترس ، یاریدەی مروف ئەدا لەسەرکەوتن دا • پیاو ئەخاتە گـــــەرر بوکردو کوشش ، بو تەن دوروستی ، بو ژینیکی پر سەرکەوتن‌و بەختیـــــاری • لەبەرئەوە پەروەردەی گیانی خوت وەهابکە کە [باوەرت بەخوت بی] • تابتوانی بو هەموو کارو باریکی پەسەند و بەکەلك‌و پرلەئاوات خوت بکوتی‌و بیا سەرکەوی •

باوەر کە بە خوا :

بو ئەوەی باوەر پەیدا کەیت بەخوت ، پیویستە باوەربکەی بەخوا • چونکە خوا یەکە توی دروست کردوە • وە ئەم هەموو جیهان‌و ژیانە خوایە بو توو بو هەموو کەسیکی ئافەریدە کردوە • جا ئەو خوایەی توی هینابیتە بوون ، هەلبەت بە تەنگ تەن دوروستی‌و بەختیاری‌و سەرکەوتنی توشەوەیە ، بویەکا ئەم هەموو بابەتی ژین‌و خوشی‌یەی بو پیك هیناوی • کەواتە بو نەیناسی ؟ بوچ خوشت نەوی ؟ بوچ بەدلی ئەو نەجولی‌یتەوە تا لەژیانتا سەرکەوی‌و بەرکەوی دەرکەوی •

خوا چی‌یە ؟

خوا نابینری بەچاو • چونکە گیانە • هیزیکی گەورەی گیانی‌یە • بەلام بەبیر هەستی پی ئەکری • وە بەهوی بیرەوە پیاو ئەیناسی ، تی‌ی ئەگات ، وەپی‌ی ئەگات • وە ئەتوانی گفتوگوی لەگەل بکات • بەلکو ئەتوانی بەکاری بهینی بو گەیشتن بەئاواتی پەسەندی خوی !

بەلام کەی ؟

وەختیك کەپیاو لەسەر پی‌رەوەی خوایی‌ی بجولیتەوە • پیـــــاو ناتوانی بی پی‌رەوەی خوایی‌ی بجولیتەوە • ناش توانی خوی لەریگای

خوایی‌لادا • ئەگینی تووشی دەردو سەرگەردانی دیو سەرناکەوی •
چونکە دەستوری خوایی فەرمان رەوایە بەسەر هەموو شتیکی جیهان‌دا
وە تەنیا دەستوریکە کە لەو بەولاوە دەستوریکی تر نیە جیهـــان
بەریوەبەری !

دەستوری خوایی :

جا ئەگەر پی‌رەوی‌ی ئەم دەستورەت‌کرد ئەوا سەر ئەکەوی •
وەئەگەر نەت کرد ئەوا ژیر ئەکەوی • ئەم دەستورە زور سادەو سوکە•
[چاکە کردن‌و خراپە نەکردنە] • بو هەل سوراندنی کـــارو بارو
سەرکەوتن بەسەر گیرو گرفتی ژیان‌داو گەیشتن بەهەموو ئاواتیکت :
هیچی پی‌ناوی ئەوە نەبی : « بروات بەخوا هەبی • بروات بەدەسەلاتی
هەبی • پاشان داوای یارمەتی‌ی لی بکەی بەدل • پاشان گوی‌گری کە
لەریگای بیرتەوە چیت پی ئەلی • ئەوەی پیتی ئەلی بیکە • » ئەمە ریگایەکە
خوا پیشانتی ئەدا بو سەرکەوتنت • کە کردت دلنیابە بەئاواتی خوت
ئەگەیت لەژیانتا سەریش ئەکەوی •

بروات بە بەخت نەبی :

بەخت درویە • بروات پی‌ی نەبی • ئەوی راســـتە [دەستوری
خوایی] یە • تەنیا پی‌رەوی‌ی دەستوری خوایی بکە • بی‌گومـــان
سەرئەکەوی • جا ئەمەت لەبیرنەچی !

(قەزاوقەدەر) خراپ تی نەگەیت :

خەلك خراپ لەقضـــــاو قدر گەیشتون • وا ئەزانن هەرچی
دەردی‌سەری‌و گیرو گرفتیك لەژیان‌دا هەیە ، خوا لەچارەی نوسیون !•
خوا نوسیوتی ، کەدزی‌و دزوزنی‌بکەن • خوادایناوە کەبکوژن‌و ببرن
زورداری بکەن • خوا هەژاریان ئەکات • خوا بەدناویان ئەکات •

لەبەرئەوە پیویستە بەبەشی خوایی‌ی بی‌دەنگ‌بن •• بەلی خـــەلك وا لەقضاو قدر گەیشون • بەلام ئەو خەلکانە خراپ لەقضاو قدر گەیشتون• زور بەهەلەدا چون !• بروایان پی‌مەکە !• چونکە خوای گەورە لەوە دوورە کە خوی زورداری‌و دزی‌و خراپی بەپیاوبکات‌و پاشان خویشی گوناهباری بکات‌و تەمی‌خواردوی بکات !•• هەمووئاینیکی خوایی ئەم قسەیە پەسەند ئەکات کە خواریگایەکی داناوە هەرکەسی لەســـەری رویشت سەر ئەکەوی • هەر کەسی لەسەری نەرویشت سەر ئەنگری ئەبی • لەوە بەولاوە خوا ریگای تری نیە • ئەم ریگایەش هەر بوەو هەر ئەبی • هەرگیز ناگوردی • بو هەموو کەس ، بو هەموو شوینیـــك هەریەکە لایەن گیریش بو کەس ناکات •

چون ئەوەتەی جیهـــــان هـــەبووو هـــەیە ، روژو شـــەو بەرەو دوای‌یەك پەیدابون ، وە چوار گونەر [فصل] ی سال بەرەو دوای یەك هاتون چون هەموو کەس وەك یەك لەدایك ئەبی ، وەك یەك ئەمری ، چون پەل‌و پوو ئەندامی هەموو کەس وەك یەکن ، چون وەك یەکیش بەخواردە مەنی‌و ئاوو با ئەژین •• بەلی : چون ئەم دەستورانە ئەبینی کە دەستوری خوایین‌و هەرگیز ناش گوردین •• ئا وەهاش ئەو دەستورەکە فەرمان رەوایە بەسەر سەرکەوتنی توو من‌و هەموو کەسیکا ناگوردی‌و لایەن‌گیری بوهیچ کەسی ناکات •

ئەم دەستورە ئامادەیە بوپیك هینانی هەمو ئاواتیکت بەومەرجەی پی‌رەوی‌ی بکەیت • لەبەرئەوە تەنیا پی‌رەوی‌ی ئەم [دەستوری خوایی]یە بـــــکە •

ئەمەشت لە بیرنەچی !

بیر هێزێکی گەورەیە ، یەکجار گەورەیە • چونکە بەشیکە لەگیانی مەزن • ری‌یەکە راستەو راست ئەتگەینی بەهیزی « گیانی مەزن » • ئەتگەیینی بە [خوا] • هیزی بیر لەهیزی ئەلەکتریک‌و ئاوو زەوی ، لەهیزی هەموو شتیك گەورە ترە •• بە هوی بیرەوە لەخوا تی‌ئەگەیت ، بەهوی بیرەوە بەخوا ئەگەیت • بەهوی بیرەوە پرسیار لەخوا ئەکەیت • لەریگای بیریشەوە خوا وەرامت ئەداتەوە • واتابو سەکەوتنت ریگات پیشان ئەدات ••• جگەلەوە : بیرەکە بنچینەی ژیانت بو دائەمەزررینی • توی ئیستات ئەنجامی بیری کونی خوتی ، ئەنجامی بیری ئەوکەسانەشی کە کاریان تی‌کردویت • توی لەمەودوا ئەنجامی بیری ئیستاتی و بیری ئەوکەسانەش کەکارت تی‌ئەکەن •

کەواتە چون بیر لەپاشە روژی خوت بکەیتەوە وا ئەبیت • ئەگـەر خوت بەسەرکەوتویی هینایە پیش چاوی خوت ئەوا سەر ئەکەوی • ئەگەر بەژیر کەوتویش خوت هینـــــایە پیش چاوی خوت ئەوا ژیر ئەکەوی • لەبەرئەوە قەت بەنەخوشی‌و سەرگەردانی و هەژاری‌یەوە خوت مەهینەرە پیش چاوی خوت • هەمیشە خوت بەتەن دوروستی‌و بەختیاری‌و دەولەمەندی‌و سەرکەوتوییەوە بهینەوە پیش چاوی خوت تاخوش‌بی‌و خوش بژی‌و **سەرکەوی •**

لەش‌و گیان :

راستە پیاو لە (لەش) و (گیان) هاتوتەبون • بەلام بابەتی (گیان) لەمروفدا مەزنتر لەپیش ترە • بەلکو پیاو بەپیاو ناناسری بە (گیانی)ی نەبی • خو ئەگەر (لەش) گیانی لەتەکا نەبی ، نەك هەر بی‌نرخە ، بەهیچیش ناژمیردری •

هەروەها هەموو شتێکیش ، لەجیهاندا ، لەسەرەتادا ، لە (بیر) دوروست ئەکری • پاشان ئەو بیرە ئەبێتە بەرجەستە ، ئنجا (لەش)ی لی پەیدا ئەبی • لەپێش ئەمەدا خانوەکەت دوروست بکەیت ، لەبیرتا دوروستی ئەکەیت • پاشان بیرەکەت ئەخەیتە سەر قاقەز • واتا نەخشەی خانوەکەت ئەکیشیت • ئنجا وەستا بانگ ئەکەیت لەسەر ئەو نەخشەیە خانوەکەت بو دوروست بکات • هەروەها ئەبی هەر ئاواتێکیشت هەبی ، لەپێشا ، لەبیرتا [نەخشەی سەرکەوتن]ی بودوروست بکەیت • پاشان ئەو ئاواتەت بەش بەشی کەیت ، بیریش لەوە بکەیتەوە بەش بەش جی پێویستە بکری بو جی بەجی کردنی • ئنجا هەنگاو بنی یت بەش بەش ئاواتەکەت پێك بهێنی • کەواتە تا ئەتوانی بیر لەپێك هێنانی ئاواتەکەت بکەرەوە ، بیر لەسەر کەوتنی فرمانەکەت بکەرەوە • لەخوا داواکـــە بوپێك هێنانی ئەوئاواتە بوسەر گرتنی ئەوفرمانە ریگات پیشان بدات ، یارمەتیت بدا •• ئەمە هەموو جارێك لەپەنایەکی بی دەنگ و سەنگا ، لەسەرخو ، بەنەرم و نیانی لەخوا داواکەو دووبارەی بکەرەوە • زوری پی ناچی ، کاتێك ئەزانی پاش چەند روژ یان چەند مانگ یان چەند سالێك خوائاواتەکـــەت ئەهێنێتە جی • ئەو فرمانەش کەبوی تی ئەکوشـــی جی بەجی ئەبی • حەز ئەکەم بزانی کەلەو وەختەوەی داوای یارمەتی ئەکەیت لەخوا بو سەرگرتنی فرمانەکەت ، خوا هەمو هیزێکی جیهانی ئەخاتە گەرر یارمەتیت بدەن تا سەر ئەکەوی • جگەلەوە ئەو وەختەی نیازی دلت لەسەر بالی بیرت بەهێزو هەررەت ئەنێریتە کن پەروەردگار ، پەروەردگاریش هەر لەسەر بالی بیر وەرامەکەت ئەداتەوە ، واتا ریگایەکی راست و رەوانت پیشان ئەدات کەچون دەست بکەی بەفرمانەکەت وەچون تیاسەرکەوی • ئنجا تو پێویستە نەوەستی ، دەم و دەست ، دەس بکەی

بە پێ‌رەوی‌ی ئەوفرمانی خوایە ، واتا لەسەر ئەو ڕێگایە بڕوی کە خوا پیشانتی ئەدا .. جا لەو وەختەدا کە لەسەر ئەو ریــــگایە ئەرویت ، [گیانی مەزن = خوا] هەموو هیزیکی خویت پیشـــــکەش ئەکات ، پشتت ئەگری ، یارمەتیت ئەدا تا لەفرمانەکەتا سەرئەکـــــەوی ، تا بە ئامانجەکەت ئەگەیت ، تا ئاواتەکەت ئەهینیتەبون . بەلام ئەوەندە هەیە خوا یارمەتی کەسیك ئەدات کە ئامانجەکەی پاك‌و پەسەندبی ، وەیی بو کەس تیانەیی ، خویشی کردەوە جوان‌و رەووشت پوختە بی ، لەگەل باوەرکردنا بەخوا پی‌رەوی‌ی دەستوری خوایش بکات . کەس لەگەلی تیمە ژیر کەوتوو تر نیە . خوزگە لەسەر ئەم ریگای خوایە بروشتینایە تا لەژینا سەرکەوتینایە .

چاوی هەردوکیان دەرچیت

دووزانا کەوتبونە مشت‌و مری ئەوەوە کەئایا روژ بەدەوری زەوی‌دا یان زەوی بەدەوری روژا ئەخولیتەوە .

لەولاوە جوتیاریك هەلی‌دایە ووتی چاوی هەردوکیـــــان دەرچیت من ئەمەوی یەکیکیان بوەستیت جووتەکەی خومی تیابگیرم .

[روناك محمد]

بەقەلەمی : کامل ژیر

رووناك یەکیکە لەو شاعرانەکــــە لەمەیدانی شیعری تازەدا بلیسەی شورشی شیعری لە کلپەو هەلچوندایە بوکردنەوەی ـ قوتابخانەییکی نوی •

لە دارستانیکی بی‌بەرو زرردا : نەونەمامیکی تازە بەرگرتوو ، لەناو باخیکی بی بونی گولدا : خونچەیکی بون خوشی پشـــــکوتو لەشەویکی زەنگ‌و تاریك‌و رەشدا : تریفەی مانگی دەم‌کەل • لەناو کومەلی لەپرخەی خەودا : راپەریوییکی ئامادە بو هەل •• بەلی لەکاتیکدا کە ئافرەتەکانمان لە گوی نەزانی‌و کونەپەرستی‌و بی‌هوش‌و بیریدا شلپەیان دیت ، جی‌ی سوپاس‌و شایانی ریزە کە « رووناکیك ! » دەست بداتە قەلەم‌و بەبیری روشنی ، تاریکستانیك رووناك بکاتەوە •

رووناك نەك تەنها شاعیرییکی هەلکەوتوە لەناو ئافرەتانداو بەس ، بەلکو یەکیکە لەو شاعرانەی لە مەیدانی شیعری تازەدا شورشی شیعریان لە کلپەو هەلچوندایە بو کردنەوەی قوتابخانەییکی نوی •

جا ئیمە بوراستی‌ی واتەمان ، دوو پارچە لەشیعرە کانی رووناك ئەخەینە پیش چاوو هەندیکی لی‌ئەدوی‌ین ، تاکو پلەی هونەری ئەم شاعرەمان بو دەرکەویت‌و تامیکی شیعری تازەش بکەین •

لە شیعری « ئەی وینە » •• دایکیکی جگەر سووتاو ، نەو نەمامی باخی بەهاری بەپەنجەی مەرگ شکاو ، بوپەررەی گولی وەریوی چاو

سوور بەفرمیسکی خویناو .. ئائەو دایکە ، دوای تیپەڕرینی ماوەیێك یەسەر کوچی جگەر ـ گوشەکەیدا . دوای کەمیك لەبـــیرچونەوەو قەتماغە بەستنی برینی ـ هەستو هوشی .. لەپڕر « وینە » یێکی ئەو کورپە جوانە مەرگەی ئەکەویتە بەردەست !!. ئیتر هەر ئەوەندەی خوش ئەبیت تا سەرنجیکی لیئەدات !!. چونکە بەوســـەرنجە زامی هەستیی ئەکولیتەوە ، یادی دیرینی ئەووروژیتەوە ، بویە بەسەر سامیەکەوە رووی تیئەکاو ئەلیت :

ئەی وینە جوانەکەی دەستم

کام شنەی شەمال هیناتی ؟!

هەوینی تازە هەلبەستم

لای کام فریشتەوە هاتی ؟

چی توی گەیان ؟

ئارامی گیان

بەهرەی ژیان

سروەی بەیان .

ئەمە ئەلیو ئیتر وینە ئەبیتەوە بەکورپە ناسكو نازدارکەی جارانی » لەبەر چاوی !! ، ئەیگریتە باوەشو دەست ئەکات بەگورانی ووتنو پیاهەلدانی :

خونچەی تازە بەهارەکەم

لەباخا جیگەت سەرچلە

ئەستێرە پڕشنگ دارەکەم

توی روشن کەری ئەمدلە

نوری چاوم

تین‌و تاوم

عومری لاوم

توی هەناوم

دیسان ئەلێت :

کورپەکەم جگەر گوشەکەم

شەوو روژ دلم لەلاتە

بێچوی هێلانە خوشەکەم

چاوم رونی تەماشاتە

گولی باخم

شەو چراخم

توی وەجاخم

هوی دەماخم •

لیرەدا لەم یادە خوشە رائە پەری‌و ئەروانیت تەنها وینەیکی بی گیان‌و هەستە بەدەستیەوە !! هەتا لی‌ی ووردئەبیتەوە ، زامی پررناســـــوری ئەکولیتەوە سەیر ئەکات ئەو چاوەی کردویەتیەوە نای‌تروکینی ، ئەو ســــەرنجەی داویەتی بررانەوەی بونیە !!• خو کە ئەرروانیتە دەم‌و

لیوەکەی ، قسە خوشەکانی بیر ئەکەویتەوە • بەلام بەوچی قسەی بی‌لیو. لەرانەوە ، جگەلە :

سەرنجی بی بررا نەوەت
هەستو تاسەی خروشانم
قسەی بی‌لیو لەرانەوەت
یادگاری ووروژانم
یادی دیرین
تالو شیرین
خەندەو گرین
کەوتە لەرین •

نەیادی دیرین ، نەنالەو گرین ، نەفرمیسك سررین ، نەیەخەدررین •• هیچ دادی ناداو کەلکی ناگریت •• بەلام کانی دلیش وەك ئاویکی لەکول قولپەی دیو لەهەلچوندایە •• لەم لاشەوە وینەی دەست لەجوانیو خوشەویستیدا بوتە نیگاری گزنگی روژی دەم کەل ، کەچی لاشەی نەرمو نیانیش بوتە خوراکی مارو میروی گل !!•• جاکەوابو چی شەوی تاریکی روون ئەکاتەوە ؟• چی دەردی سەختیو نالەی گرانی ئاسان ئەکاتەوە ؟• چی ئەیکاتەوە بەدایکە بەختیارەکەی جاران ؟• بی‌گومان تەنها هاتنەدەی رولە کوچ‌کردوەکەی بوژیان !!• کە ئەمەش لەبونەوە دوورە • بەلام ئەو هەر ئاواتیتیو ئەیەویت بیتەوە ژیانو وەکو جاران دەست کاتەوە بەشنەو دوان ، بەگررو گـالو ووتەی زمان •• بویە بەپەروشەوە رووی تی‌ئەکاو دوایی شیعرەکەی بەم پارچەیە دینیت :

گزنگی سەرکەلی بەختم

شەوی تاریکم ڕامالە

ئاسان کەری دەردی سەختم

دل هوگری گڕرو گالە •

ئەی شیوە جوان

بیرو زمان

شنەو دوان

بوناخی گیان •

ڕووناك لەپارچە شیعری دووهەمیا « کوندە پەپو » •• ئەروانیتە جیهان ، گەلی جور یاساو سروشت ڕەوشتی جیاواز ئەبینی • ئەوەی لەهەمووی زیاتر سەر سامی ئەکاو هەستی ڕائەکیشیت بو هونینەوەی ئەم پارچە شیعرە : ئەو چینە بیفەڕڕەیە کەبوونەتە مووی لووت لەم مروفەو هەمیشە لەگەڕرو گیچەلو شەڕرو ئاژاوە ئەگەڕرین !!• کە ئەبینی ئەمانە هەر لەگەل ویران کردنو ئاسایش تیك‌دانا خەریکن ، ئەیان کات بە ـ « کوندە پەپوی » پییان ئەلیت :

کونە پەپوی ڕوو ترشو مون

جی‌نشینی کەلاوەی کون

توی دوژمنی ئاوەدانی

دوستە دیرینەی ویرانی

لەبەر ڕوژ جیگەت پەنایە

چاوت بەتیشکی هەلنایە

کویریت لە ئاستی رووناکی

هەر بەشەو چستو چالاکی

پیرە دەعبای چەپەلو گەرر

خاوەن بالوەرەی شوومو شەرر

کەی تو لەرەگەزی مەلی ؟

شایستەی سەرلقو پەلی !

تو ئەوەندە فەسالی

کەی شایانی پەررو بالی ؟•

دوای کومەلی تانوتو توانج ، پیی ئەلیت : تو بەم هەموو ناشیرینیو چەپخونیو بەد فەسالیەوە ! کەی بوئەوە ئەشیت پیت بوتری مەل !! وەیا تویەك کەبەم پیریو گەرریەوە بلویریکت گرتوە بەدەمتـــــەوەو هەمیشە هەر هاواری شەرر ئەکەیت ، ئیتر چون بو ئەوە ئەشیت پەررو بالت پیوە بیو لەناو باخو گولزارا بەسەر لقو چلەوە بنیشیتەوە !!••

بەلام گویتلیبی :

وا نەزانیت ئیسك سووكی

پەسندی گەورەو بچوکی !!

هیچ کەسی چارەتی ناوی

شیرو تیرت لیئەساوی

پیی ئەلیت : ئەترسم تو هیشتا خوتت نەنا سیبی ؟• وەیا رەنگە وا

بزانیت کەشتیکی زور جوانی !! یاخود وات دانابی کەخەلکی‌ی خوشیان ئەوی‌یت ؟• بەلام باش بزانە کەهیچ کەسیك چارەتی ناویت ، هەموو شیرو تیرت لی‌ئەسونەوە بو لەناو بردنت لەتەقەلادان •

ئنجا بەلاقەرتیە کەوە پی‌ی ئەلیت تو کەئەوەندە نارەسەن بی‌و هەر لەری‌ی چەوتەوە خەریك بیت ، کەواتە :

پیروزت بی ناو کەلاوە
سەر ئەو دیوارە رووخاوە
پیروزت بی تاریکەشەو
ئەو دەمەی سەر ئەکریتە خەو
بەلام هەر روژ ئەبیتەوە
تاریکی ئەررەویتەوە
بەو دووچاوە کویرانەوە
ئەبی بەژیر ویرانەوە •

ئەوەش بزانە کە تاریکەشەو تا سەر نابی‌و توش هەروا بەئاسانی نایخویت • سبەینی دنیا روشن ئەبیتەوەو ئەم شەوە زەنگە ئەبرریتەوە • جا ئەوسا خوت ئەبینیتەوە کە چون سزا ئەدری‌یت •• چونــــکە تو لەرووناکیا چاوەکانت بەیەکا ئەلکی‌و بوت هەلنایەت ، لەبەر ئەوە ئەبیت بەژیر ئەو ویرانەیەوە کە ئاواتە خوازیت بوی •

رووناك وەکو لەدانانی بیر « فکرە » کانی دا وەستایەتیکی باشـــی نواندوە ، لەدارشتن‌و رازاندنەوەی جوری شیعرە کانیشیا چابوکی خوی

دەرخستوەو تیا سەرکەوتوە ، بەئاسانی واتە « معبا » و رەوانی ووشە •

ئیمە بەم دوو پارچە شیعرەدا بومان دەرئەکەویت کـــە رووناك پاشەروژیکی گەلی رووناکی هەیە لەهونەری شیعردا • وە هیوا وایە بیتە ماموستای قوتابخانەییکی نوی •

ووتەی بەجێ

◆ پایەی بەرز یا میشولەی پیوە ئەنیشیتەوە ، یا باز •

ئوسکار وایلد

◆ هەر چەند شەو تاریك و شەوەزەنگ بی ناتوانی رووناکـــی مومیك بشاریتەوە •

ووتەیەکی چینی

◆ لەکیویان پرسی ئەم بەرزی یەت لە کوی‌وە هیناوە ووتی لە شیوەکەی بەر دەمەوە •

ئوسکار وایلد

◆ ئاوی جوگەی مەنگ ، لەسەر خویە بەلام بە هەر زەوی یەکا بروات پاراوی ئەکا •

شفتشین

◆ گەورەیی ئادەمزاد لە هیمنی‌دا دەرئەکەوی ، نەك لـــە زور داریا •

پاسکال

بەشی تەندروستی

دوکتور ـ نامق نادر

ئەم ووتارەم بەتایبەتی پیشکەش بەدایکی منالەکانمان ئەکـــــەم چونکە ئەرکی زوری بەخیوکردنی منال بەسەر شانی ئەوانەوەیە ٠

ئیمە ئیستا لەگەرمەی هاوینایین ، وە لە هاوینا زوری منالان تووشی نەخوشیی سك چوون ئەبن، ئەم نەخوشیە بەراستی دژمنی هەرە گەورەی منالانە ٠ وە زوری منال بەم نەخوشیە پیسە لەناو ئەچن ، بەتایبەتی ئەو منالانەی هیشتا سالیان تەواو نەکردووەو شیرە خورەن ، وە بەپیی راپوری هەندیك لەوولاتان لەسەدا پەنجای منالی شیرە خورە زیاتر بەم نەخوشیە لەناو ئەچن ، کەوا بوو پیویستە ، زور ئەهمیەت بدەین بەم نەخوشیە کە هیچ ئامانی نیە بو منال ٠

شەپولی گەرما ئیستا زور بەتینە ، لەبەر ئەوە پیویستە منالەکانمان لەم دژمنە گەورەیە بپاریزین ، وە ئەم دژمنەش وەکو لەسەرەوە ووتمان سك چوونە لەهاوینا، سەرەتای ئەم نەخوشیە ئەوەیە ،منالەکە زور رەوان ئەبی ، وە رەنگی پیسایەکەی ئەگوړری ، برز برز ئەبی ، جاری وا هەیە کەلی پیس کرد ، لیمانو خوین دائەنیش ، سکی دیتــــە ژانو پیچی پیا دی ، گەرمای لەش زیاد ئەکاو تا ئەی گری ، وە ئەگەر زوو فریای نەکەوین بەهوی ئەو سك چوونە زورەوە تەندروستیی (صحتی) منالەکە تەواو تیك ئەچیو پەریشان ئەبی ، چونکە جاری وا هەیە ئەو

منالە نەخوشە ٢٠ تا ٣٠ جار پتر سکی ئەچی ، بەم جورە منالەکە پیستی کرژ ئەبیو زور بی تاقەت ئەبی ، چونکە پیوی ژیر پیستەکەی لەشی ئەتویتەوە ، لەپاشا وورده وورده منالەکە ئەداتە باریكو بنیسی ، چاوی ئەچی بە قوولا ، دەمو لیوی ووشك ئەبی ، دەستو پیی سارد ئەبیتەوە، تەواو بی هیز ئەبی ، وە لەپاشا بی هوش ئەبی •

پەیدا بوونی ئەم نەخوشیە !

ئەم نەخوشیە بەزوری تووشی ئەو منالانە ئەبی کە شیری دایکیان ناخون ، بەلکو شیری قوتو ، یا شیری حەیوانیان ئەدریتی ، چونـــکە منالیك شیری دایکی بخوا بەو شەوتە ئەو دایکە هەموو جاریك لەپیش ئەودا شیر بدا بە منالەکەی مەمکەکەی بشوا ، وە دمی منالەکەشی پاك بشوا ، وەپەیتا پەیتا شیری نەکا بەدەما ، بی گومان ئەو منالە تووشی سك چوون نابی ، وە بە تەجرەبە ساغ بوتەوە کە هەر جارەی دایك شـــیر بدا بە منالەکەی ئەو شیرە بەشی ٣ سەعات ئەکا • وە ئەگەر دایکی منالەکە هەستی بەوەکرد کە منالەکەی بە قەد پیویستیی خوی شیر ناخوا ئەبی پیشانی دکتوری منالانی بداو پرسی پیبکا • وە ئەو دایکەی شیری نیەو ناچارە ئەبی ، شیری حەیوان ، یان شیری قوتوبدا بە منالەکەی ئەبی ئاگای لەوەبی کە شیرەکە بەهوی ئەو شتەوە • کەتیا ئەکولی یانئەکریتە ناویەوە ، یان ئەو خواردنەی لەباتی شیر ئەی دا بەمنالەکەی وەکو شوربای سەوزەو ئیســـقان ، پیس نەبن ، وە ئەبی خوی چاودیریی پاكو خاوینییان بکا ، وە ئەبی بەدەستی خوی شیرەکەی بو بگریتەوە ، یان خواردنەکەی بو ئامادە بکا ، چونکە وەکو لەسەرەوە ووتمـــان ، منالیك کە شیری دایکی نەخوا زور تر تووشی نەخوشیی سك چوون ئەبی • وە سەبارەت بەوەی شیرو شلەی تر یەکەم هوی بردنی میکروبن

بو ریخوله‌کانی منال که‌وابوو له‌سه‌ر دایکی منال پیویسته به‌ده‌ستی خوی شیره‌که بکولینی وه ئه‌و کولاندنه چه‌ند ده‌قیقه‌یك بخایینی ، چونکه ته‌نیا به‌گه‌رم کردنی میکروبه‌کانی ناوی نامرن ، جگه له‌وه ئه‌بی هه‌موو جاریك ئه‌و مه‌مکه شوشه‌یه‌و مه‌مکه لاستیکه‌که‌ی مناله‌که شیری پی ئه‌خوا چـــاك بکولینری‌و به ئاوو سابون پاك بشـــورری • ئه‌م نه‌خوشیه به‌هوی میش ، مه‌مکی لاستیك که بو ژیر کردنی منال به‌کار ئه‌هینری ، گه‌رمای زور ، به‌رگـــی ئه‌ستوورو گه‌رمه‌وه تووشـــی منال ئه‌بی •

وه هه‌ر دایکیك ئه‌یه‌وی مناله‌که‌ی به‌تایبه‌تی له هاوینا له‌م نه‌خوشیه بپاریزی ئه‌بی گوی‌ی له‌م ئاموژگاریانه مان بگری :

١ ـ هه‌تا ئه‌توانی له‌هاوینا هه‌ر شیری خوی بدا به مناله‌کـــه‌ی چونکه شیری دایك راسته‌و خو له مه‌مکه‌وه ئه‌چیته ده‌می مناله‌که‌وه به‌بی ئه‌وه‌ی له‌شتی تره‌وه بچی‌و پیس ببی ، وه پله‌ی گه‌رماشی بو له‌شی مناله‌که مو ناسبه •

٢ ـ وه ختیکی معین بو مه‌مك‌دانی مناله‌که‌ی دابنی •

٣ ـ له‌گه‌رمادا زوو ئاو بدا به‌مناله‌که‌ی به‌لام شه‌کری تی‌نه‌کا •

٤ ـ له‌هاوینا مناله‌که‌ی له‌شیر نه‌بریته‌وه •

٥ ـ ئه‌گه‌ر ناچار بوو له‌هاوینا مناله‌که‌ی له‌شیر بریته‌وه شیری قوتو له‌هه‌موو شیریکی تر پاك تره •

٦ ـ به ده‌ستی خوی شیری بو بگریته‌وه‌و شووشه‌و مه‌مکه‌کـــه هه‌میشه به ئاوو سابوون بشوا •

٧ ـ هه‌تا ئه‌توانی میش له‌مالا نه‌هیلی به‌تایبه‌تی له چیشت خانه‌دا •

٨ - ئەگەر منالەکەی رەوان بو چەند روژیك شیری نەداتی و پرس بەدکتور بکا کە شتیکی بو دابنی .

ئنجا تکام وایە کە هەموو دایکیك لەسەر ئەم ئاموژگاریانەم بروا بو ئەوەی تاکو منالەکەی تووشی ئەم نەخوشیە خراپە کوشندەیە نەبی .

مـــەژی بو مردن بمرە بو ژیـــان

چون قازانج ئەکەی تا نەکـــەی زیان

ئیبراهیم ئەحمەد

د سوڵەیمانی بوە

وینەگری هونەرمەند کـاك رەفیق چەن نیگاریکی

نایابی پیشکەش بەگوفاری هیوا کرد ، بەرامبەر

بەم گیانی نشتمان پەروەرییەی سوپاسی

ئەکەین و ئەخوازین برەوو باوی

ئەم هونەرمەندە لـــــە

سەرکـــەوتنا بیت

کشت وکال

دوژمنی گـــەنم وجو
جانەوەری (سن)

عثمان رضا علی
معاونی تایبەتی کشتو کال

سن جانەوەریکە زور لە زووەوە لە وولاتی ئیمەدا نـاســـــراوە ، جوتیارەکانمان (فلاحەکانمان) زور بە دوژمنیکی سامناکیان داناوە • گەلیك لە بویژو چیروك نوسەکان بە جانەوەریکی نەبەردی زەرەرمەند باسیان کردووە • هەروەها لە میژودا ناوی هینراوە جوتیاری وولاتی ئیمە زور لە دەمیکەوە گەلی دەست سپی ماونەتەوە بە هوی زیانی ئەم جانەوەرەوە وە ئەو سالەی سن هیرشی بردووەتە سەر دەغلو دانەکانیان نەرخی نان بەرز بووەتەوە وەخواردەمەنی تریش هەر بەو بونەیەوە روو لە گرانی بووە •

ئەم دوژمنی دەغلودانە بەتەنیا هەر لە وولاتی ئیمەدا نیە بەلـــــکو

گەلی لە وولاتەکانی دراوسیشمان وەکولای ئیمەدوچاری ئەم دەردەن • هەمو سالیك کە سن داکەوتوە بە هەزاران هەزار دینـــار زیان دراوە لە دغلودان • ئیمە ناتوانین بە تەواوی بلین وولاتی ئەصـــلی ئەم جانەوەرە کوی‌یە ؟ ئەوەندە ئەزانین کە سن لە سوریا ، ترکیا ، ایران ، روسیا ، مراکش ، و یونان وکوردســـتانی عراق وە هەندی وولاتی تر داهەیە • ئەم وولاتانەش هەروەکو وولاتی ئیمە گەلیك سزاو ناخوشیان بەدەستی جانەوەری سنەوە کیشاوە •

لەبەر ئەوە هەول‌وتەقەلایەکی زور ئەدریت لە لایەن زانایانی (علمی حشراتە)وە بودوزینەوەی باشترین ریگا بو بەربەست کردنی زیانی ئەم جانەوەرە هەتا ئەم چەند سالەی دوایی هەمو تیکوشین‌و هەولدانیکی ئیش کەران بولەناوبردنی سن بە فیرو چووە• وە نەیان توانیوە دەرمانیکی وا بدوزنەوە وەیا ریگایەکی ئەوتو بگرن کە بەرهەلســـتی زیانی ئەم جانەوەرە بکەن•وائیستا موژدە بیت لە فلاحەکانی وولاتی ئیمەبە هاوکاری وەهیمەتی بە نەرخی زانایان چەند دەرمانیکی بە کەلك دوزراوەتەوە کەئە توانریت بەباشی ئەم جانەوەرە نەبەردە لە ناو ببریت‌و یاخود نەهیلریت زیانیکی زور بدات لە دەغل‌ودانەکانمان •

سن جانەوەریکە لە ترسناکی‌دا لە کولە کەمترنیـــە لەبەر ئەوە ئەبینین زور جارئەندا مانی زانایان لەو وولاتانەی کە گەلیك ســـال دوچـــاری زیانی سن ئەبن کو ئەبنەوەو لەم باســـە ئەدوین‌و (کونغرانس) ئەبەســـتن بو ئەوەی باسی ری‌و شـــوینی ئەم جانەوەرە بکەن وزانیاری بگورنەوە بوئەوەی بتوانن کەلك لە یەکتر وەرگرن بونەمانی سن هەتا چەند سالیکی کەم لەمەو پیش وائەزانرا کە سن بەبال لە وولاتە دراوسیکانەوە دیت بوســـەر دەغل‌ودانەکانی

کوردستانی عراق بەلام پاشان بەتەواوی بومان دەرکــــەوت کە ئەم جانەوەرە هەر لە وولاتی خومانەوە دیت بو سەر دەغلودانەکەی وولاتی خومان • کە وەختی گەرما پەیدا بو وەهەمو دەغلودانیك دروینە کرا و هیچ خواردەمەنی‌یك بوئەم جانەوەرە لەناوانەما بال ئەگریت وە بەرەو کویستانەکانی ئەروات و بەتایبەتی ئەو کویستانانەی شـــاخی بەرزی تیایە و ئەوشاخانەش داریان پی‌وەیە •

وازانراوە کە سن حەز بەو شاخانە ئەکات کە بەرزاییەکە یان لە (١٣٠٠) متر لەسەر روو دەریاوە کەمتر نەبی • لە بەر ئەوە ئەبیت ئەوە بزانیین کە زور لەشاخەکانی شاری سلیمانی • وەهەولیر وموصل • لەو وینــــــەن (بەرەزای شـــــاخو بونی دارودەوند) ژیانی جانەوەری سن زور سیرە بە تایەبەتی بوئەو کەسانەی حەز بەزانینی (علومی طبیعی) ئەکەن سن سالی نەتەوەییکی (جیلیك) لی‌دیتە بەرهەم دریژی‌ی تەمەنی ئەم نەتەوەیە نزیکی سالیکە • (سن) هەر وەکو هەمو جانەوەریکی (حشرە) تر می‌یە کانیان گەرا (هیلکە) دائەنین لەســـەر گژوگیای ناودەغلەکەو دەوروپشتی لە مانگی مارت ونیسانا • ئەم گەرا وردانە پاش بەینیکی کەم هەلدین وئەبنە جانەوەری ووردی رەش ئەم بیچوە سنانە لەپاش یەك‌دو روژ دەست ئەکەن بەهەل گەران بەقەد چلەگەنمو جوکانەوە بەلام ئەم جانەوەرە وردانە لەم دەورەدا ناتوانن زیان بدەن نەختیك گەورە ئەبن ودین بەخو یانا ، بیچوی سن (حوریە) پینج جار پیست فری ئەداتو هەر جارەی لەجاری پیشو گـــــەورەتر ئەبیت وە زیاتر ئەتوانیت زیان‌بدا •

خواردنی سن جیاوازی هەیە لەگـــــەل خواردنی کوللە و زور حشراتی‌تر •

سن شفرەییکی (خرطومیکی) دریژ ی هەیە ئەتوانیت بیچەمینیتەوە بولقوپوپی گیاکان وبەو هویەوە خواردن بمژیت لە بەرئەوە ئەم جانەوەرە هەر لە بەهارەوە یەعنی لە پیش پەیدا بونی گولی گەنمو جو وە ئاوی (عصارە) لقە کان ئەمژیت و گیاکان سیس ووشك ئەکات هەتاوای لی ئەکات گول ناکات •

بەلام ئەگەر لقە کان ئەوەندە زەرەرمەند نەبنو گیاکان بگەنە گول ئەو وەختە سنەکان (بیچو وە گەورەکان) دەست ئەکەن بەمژینی شلەی گولەکان و زیانی تەواو ئەدەن بەدەغلودان •

گەنموجو • کە سن لیدا سیسو هەل قرچاو ئەبیتو هەویرەکەی پیزی نابیت وەبیجگەلەمە چەشنە بونیکی ناخوشی لیوە دیت کە عبارەتە لەو افرازەی سنەکان دەری ئەکەن • وەبەم جورە نرخی بازرگانی (تجاری) ئەو چەشنە دانەویلانە زور نزم ئەبیت • بیچوی سن لەپاش ئەوەی دەست ئەکات بە خواردن وورده وورده گەورە ئەبیت هەتا وای لیدیت هەراش ئەبیت (حشرة بالغة) ولەسەرەتای هاویندا (لەنهایەتی حزیران تاناوەراستی تەموز) بال ئەگریتو بەرەو شاخەکانی کویستان ئەروات لیرەدا لەبەر گەرما ئەچیتە ژیر گەلاو پوشەوە کە پاییز هات جوولە لەخویان ئەبرنو هیچ جورە گورجی‌یەکیان نامینیت وە ئەکەونە دەورەی استراحەتیکی تەواوی دریژەوە لەکاتی ئەم استراحەتەدا زاووزی ناکەن ، ناخونوە ناشجولینەوە ، بەمجورە ئەمینیتەوە هەتا زستان تی ئەپەری وە دنیا کەرەتیکی‌تر گەرم ئەبیتەوە • وە لەدەشتەکاندا دەغلودانیان بو دەرئەچیتو گژوگیای کیوی لەهەمولایەکەوە پەیدا ئەبیت بویان ئینجا ئەو وەختە (دەوری مانگی مارت) سنەکان بەبال دینەوە بوخوارەوە بو نزمایی‌ی دولەکانو دەست ئەکەنەوە بەخواردنو گورج ئەبنەوەو جووت ئەگرنو

گەرائەکەن • پاش ئەوەی گەرا دائەنین ئیتر عومری دریژیان زوری نامینیت دەوری ٧-١٠ روژ پاش ئەوەی هەمو گەراکانیا ندائەنین ، تیرەکان لەپیشا ئنجا مییەکان وورده وورده ئەمرن وە لەجیگای ئەمانە گەراکان هەلدینو سنەبچکولەکان دەست ئەکەن بەخواردنو زیاندانو پەرەسەندن •

زور جورە جانەوەر هەیە کەزیان ئەدەن بەگەنمو جو بەلام لەهەموویان گەورەتر سنە • فلاحەکانمان ئەگەر کەمیك ووردەئیش بکەن ئەتوان لەهەموو کاتیکا نەیەلن زیانی گەورەیان لیبکەویت بەوەی لەبهارا لەمانگی مارتو نیساندا لەوکاتەدا (سن) دانەدانە لەدەغلەکاندایە هەریکەیان توریك (شبكة) لەو تورانە کەدائرەی زراعەت بەکاری ئەهینیت دروستی بکەن بوئەوەی بەهوی ئەو تورەوە بتوانن هەرچی ئەوسنانە کە لەناو دەغلەکانیاندایە کوی بکەنەوە بیکوژن • ئەمە لای زور فەلاح رەنگە شتیکی گران بیت بلام لەبەر ئەوەی لەوولاتی ئیمەدا بەتایەبەتی لەناوچەی سلیمانیو ناوچە شاخاویەکانی موصل پارچە دەغلی گەورە نیە لەبەر ئەوە کوکردنەوەی سن زور شتیکی ئاسانو بەجییە •

چونکە ئەگەر هاتو فەلاحەکان هەر یەکەیان دەغلەکەیان لەسن پاك کردەوە ئیتر ریگای ئەوە نادەن کە (سن) گەرا دانیت لەناو دەغلەکانیانا وەلەئەنجامدا ژمارەی ئەو سنانەی رزگاریان ئەبیت لەکوکردنەوە کەم ئەبیتەوە وهەروەها ژمارەی بیچوە سنیش ئەوەندە زور نابیت کەزیانی گەورە بدەن • هەروەها بیجگە لەبەکار هینانی تور پیویستە هەمو فەلاحیك هەول بدا بو ئەوەی ئەو گژوگیا کیویانەی لەناو دەغلەکانیاندایە هەلیبکیشن بەتایبەتی کنگر وزمیزانە (زوان) وەئەو نەباتانەی گەلای پانیان هەیە چونکە سن لەسەر ئەم چەشنە نەباتانە گەرا

دائەنیت وئەگەر هاتو لەمانگی نیساندا فەلاحەکان ئەو نباتانەیان هەل کیشاو سوتاندیان مانای ئەوەیە هەموو گەرایان ئەکوژنو زیانی سن زور کەم ئەکەنەوە •

(سن) حەز لە جو زیاتر ئەکات وەك لە گەنم چونکە جو ئاوو شیلەی زورتر تی ئەپەریت وەك لە گەنم • لەبەر ئەوە سنەکان بەزوری لەجوکەدان بەلام کەوەختی جو زەرد بو هەولی ئەوە ئەدەن بچنە گەنمەکانەوە کە هیشتا سەوزو نەکاملە • لەبەر ئەوە فەلاحەکان هوشیار ئەکەینەوە بو ئەوەی ئاگاداری ئەوە بکەن کەجوکانیان نەدورنەوە هەتا گەنمەکانیان پی ئەگاتو دەنکەکانی رەق ئەبیت وەوای لیدیت ترسی ئەوەی لی ناکریت کە (سن) بتوانیت بەئاسانی زیانی لی بدات چونکە گەنم یاخو جو کە رەق بو ئیتر (سن) ناتوانیت بەئاسانی زیانی لی بدات •

ئەگەر لە بەغدا بویت ویستت نیگاری خوت بگری
سەر لەخوت مەشیوینەو خوت ماندو مەکە یەکسەر
بچورە ستودیوی تاج لە شەقامی ملك فیصلی دووەم
کە خاوەنەکەی کاك ئیبراهیم عیسایە ، ئامادەیە
چاکترین نیگارت بو بگری بە نەرخیکی هەرزان •

فەرهەنگی (هیـوا)

ئایا منال ئەتوانی فیری چەند زمانیك ببی ؟؟

هەندیك لەپسپورانو زانایانی زمان وایان بو ساغ بووەتەوە ، کە منال ئەتوانی – جگەلە زمانی دایكو باوکی – زمانیك یان دوو زمانی بیگانەش فیر ببی بە بی ئەوەی میشکی ماندوو ببی ، وە بە زوریش ئەو فیربوونە بەهوی تی‌کەل بوونیەوەیە لەگەل ئەو کەسانەدا کە بەزمانیکی‌تر قسە ئەکەن ، بەتایبەتی لەتەمەنی ١٠ سالی کەمتر ، چونکە جیهازی قسەکردن لە دەسالی بەرەو خوار زوو نەشونما ئەکا بوئەوەی منال بتوانی حەز لەچی بکا وەری بگری ٠ بەلام لەو تەمەنە بەولاوە تواناى ئەوەی نیە ووشەی تازە زوو وەربگریو فیری ببی ٠

ئایا ماسی ئەنوی ؟ بەلی گیانەوەر شوناسەکان بویان ئاشکرا بووە کە ماسی ئەنوی ، بەلام نوستنەکەی بریتیە لەوەستانو نەبزووتنەوە ، وەیا جمانیکی زوز هیواش ، ئەوەندە هەیە لەکاتی نوستنەکەیا چاو نانووقینی چونکە چاوی پیلووی نیە ٠

ئایا حشرات هەمووی زیانیان بو ئادەمزاد هـــەیە یان‌نە ؟ زاناو پسپورەکانی حشرات ئەلین : ژمارەی چەشنی حشرات خوی‌ئەدا لە ٦٥٠ هەزار ، بەلام لەسەدا یەك یان دووی زیانی بو ئادەمزاد هەیە ، وەئەوانی تر کەمیکیان سوودیان هەیەو زوریشیان نە قازانجیان هەیە وەنە زیان ٠

چە نەباتیك زور زوو پی‌ئەگا :

زاناکانی نەبات وایان بو ساغ بوتەوە کە درەختی حەیزەران لە هەموو ناباتیکی‌تر خیراتر گەورەئەبی‌و پی‌ئەگا ، وە هەندیکیان لەماوەی شەش هەفتەدا ٦٠ پی بەرزئەبیتەوە ٠

چیرۆکی ژماره

رۆژی گواستنەوەی بوکی

وەرگیری بەکورتی
سولەیمانی : ماموستا ـ ع ـ
مارفینــــگ نوسەری ئەمچیروکــه نوسەریکی چینیی ئەم سەر دەمەیە. کومەلی چیروکی هەیە ژیانی چین پیشــــان ئەدات لەژیر رژیمی ئیستایا ، وە ئەم چیروکـــەی شیوەییکی جوانی خو بەخت کردنی تیــا ئەبینریت لەپیناوی کومەلا .

(شون ـ شینگ) نهینیی هەلگری بەتوانای کومەلی گـــەنجانە لەدیی (ئاوی خوش) ، شەوی چوار جار پتر جیگاکەی بەجی دیلیت بو بەجی هینانی پیوستە گشتیەکانی ، بەیانیەکیان پیویست بوو لەسەری کەبچیت بو (سەر پەرشتگای هەریم)ەکەی تاکو (بروا نامەی هاوسەری) وەرگریت لەبەرئەوە لەپیش تاریکوروونا نانی بەیانی خواردو جلی تازەی لەبەرکردو بەگورجی چوە دەرەوە ، خوریش هیشتا لەدەم کەلابو .

دەسگیرانیکی هەبو ناوی (شیاو ـ تشنگ) بوو لەتەمەنی بیست سالیا بوو سیە سال لەخوی بچوکتربوو ، کچی (یانگ‌وانگ ـ بو)

بوو کەیەکیکە لەقارە مانەکانی ئیش کردن لەدێی (دارستانی بی) •

دی کەیان لەدێی دەسگیرانیەوە دە کیلو مەتر دوور بوو هیچ کاتیك یەکتریان نەدیبو ، تا جاریك لەکاتی بینینی چیروکیکا لەشانوی هەریمەکەیاندا یەکتریان ناسی وەدلیان چوەیەك ، لەوکاتەوە نامەیان بەریکوپیکی بو یەکتر ئەنارد ، ئەوەندەی پی نەچو خوشەویستیان بەتەواوی پەرەی سەند •

کاتیك باوکی کورەو کچە بەمەیان زانی زوریان پی خوش بو ، بەتایبەتی کەدوو هاوریی بەندیخانە بون چونکە حەوت هەشت سال لەوە پیش لەسەر مولکانە پیکەوە گیرابون ، وە هەر ئەمەش بوو بەهوی ئەوە کەهەول بدەن تابەزووترین کات ئەم ژن خوازیە ببرینەوە ، وەسەرەرای ئەوهەموو هەولە کەلەماوەی سالیکا دایان نەیان توانی ئەو روژە خوشە ببینن کە زاواو بوکی تیابەیەك ئەگەن •

لەسەرەتاوە وایان بریار دابو کە لەدوای دروینە بی‌برینەوە لەبەرئەوە کەسو کاری کورە هەموو شتیکیان ئامادەکردوە روژی گواستنەوەش دانرابوو ئەگەر ئەو نامە کوتوپرە نەبوایە کەبووکی نادربووی بو وانرابوو ئەگەر ئەو نامە کوتوپرە نەبوایە کوبووکی ناردبووی بو دەسگیرانی وە داوای لی‌کردبوو کە شایەکە بخاتە کاتیکی تر ، لەبەر ئەوە شون ـ شینگ • بەپەلەو بە پەشو کاوی رویشت بولای دەسگیرانی بوئەوەی هوی دواخستنی شایەکەی لی بپرسیت •

دەسگیرانەکەی پیی گوت :

میری پولیکی مەشق‌کردنی بودایکیتی‌و پەروەردەکردن کردوتەوە وە کاربەدەستانی دی‌و هەریم بریاریان دا کە منیش بچمە ئەوپولەوە ••

ئاخو تو بو ئەوە ئەلییت‌چی ؟

شون ـ شینگ ووتی : چون ئەبیت من‌بیم بەکوسپ لە ریگاتا ، مادام تو لەپیناوی گەلا ئیش ئەکەیت •

بەم جورە روژی گواســـتنەوەی بووك دواخرا وەباوکی کورەو کچەش ناهومیدەی خویان دەرنەبری •

کاتی زستان هات شیاو ـ تشگ لەپولی مەشق کردن گەرایەوە ئیتر (تیان) ی پیرەمیردو ژنەکەی سووربون لەسەر ئەوەی وا کورەکەیان ئەم هەلە لەدەست‌خوی نەدات وە بی وەستان کچەکەی لی مارە بکریت ، لەبەر ئەوە کورە چوو بو لای دەسگیرانی بو ئەوەی دەمو دووی تاقی بکاتەوە ، ئەویش پی‌ی ووت : پیویست بەم پەشوکانە ناکات ، من ئیستا گەراومەتەوە لەپولی مەشق کردن وە هیشتا هیچم بو خانووی دایکانی دی نەکردوە •• بەتەنـــــگەوە هاتنیشمان ئا بەم جورە بوکارو باری تایەبەتی خومان نموونەیەکی زور ناشیرینە پیشکەش بەگەلی ئەکەین وە من وای بەباش ئەزانم کەلەم رووەوە نەدویین تاسەری ســـــالی تازەی کوچ ••

شون ـ شینگ نەی هیشت قسەکەی تەواو کات بەپەشیمانی ییکەوە پی‌ی ووت : بەراستی من مەیلی خو پەرستیم هەیە ، قسەم لەگەل‌قسەتە بەتەواوی •

کەسەری سالی تازەی کوچ هات جوتیارەکان دەستیان‌کرد بە بەهارە توو وە لەسەر کومەلی گەنجان پیویست بوو کە سەرو کیتی‌ی جولانەوی کشتوکالی بکات ، وە لەبەر ئەوەی شون ـ شینگ هەلگری نهینینی‌ی کومەلی گەنجان‌بوو لەدیدا وە سەروك‌بو لەدەستەی ئالوگوری یارمەتی

دانا ، دەستی کرد بە کو کردنەوەی جوتیارەکان بو هەلبژاردنی دانەویلەی چاك •• بوکرینی کەرەسەی تازە بو کیلگەکە ••• بو هەلکەندنی بیر وە ناشتنی درەخت ، ئیتر کورە شەوو روژ خەریکی ئیش کردن بو بی ئەوەی بیر لەباسی ژن گواستنەوەی بکاتەوە •

کاتی کەدروینە نزیك بوەوە ، شون ـ شینگ چوەوە بولای دەسگیرانی بوئەوەی بزانی کە شایەکەیان کەی بکەن ، دەسگیرانی لەسەرەتاوە پیی ووت : بەباشی نازانی کە مانگیکی تر چاوە روان بکەین تاکو لەدروینە ئەبینەوە ؟••• بوچی پەلە بکەین ؟ بەلام لەبەرئەوەی شون ـ شینگ لەسەر قسەی خوی سوور بو ئەویش ووتی : قەیی ناکات چی بلییت وا ئەکەم • وەلەسەر ئەوە ری کەوتن کە سبەینی لەسەر پەرشتگای هەریمە کەیان یەکتری ببینن •

بو سبەینی شون ـ شینگ رووی کردە سەر پەرشتگای هەریم ••• ریزە درەختی جوان ریگاکەی رازا نبوەوە ، ئەم درختانە لەجەژنی بەهارا بەسەر کردەی شون ـ شینگ نیژرابوون ، وا ئیستا خوشی زاخاوی چاوی ئەداتەوە بەبینینیان ، کاتی کورە سەیری نەمامەکانی ئەکرد هەستی بەگەرمایەك ئەکرد بە دەمارەکانی دلیا ئەرویشت ، چونکە خوی ئەو نەمامانەی هانیبو لەدیی دارستانی بیەوە ، وە قسەکەی شیاو ـ تشنگی هاتەوە یاد کە ئەوسا پیی ووتبو : (ئایادەستەبەری پی گەیشتنیان ئەبیت ؟) ، ئەویش بەروویکی خوشەوە ووتبوی : (ئیمە ئەم نەمامانە مان لەدی کەی تووە هانیوە وە من دلنیام کەحەز بەژیان ئەکەن لەدی کەی من •) • لەوکاتەدا دەنگیك لەگوییا زرنگایەوە ئەی ووت : (ئای ـ یو ـ هوا) روانی بو ئەو جیگەیەی دەنگە کەی لیوە ئەهات سەیری کرد عەرەبانەییکە پرە لە شتومەكو لەقورا چەقیوە

عەرەبانچیەکەش بەناهومیدی قامچیەکەی رائەوەشانو ئەی قیژان بەسەر ئیسترەکانا ، ئیسترەکانیش ئارەقیان لی ئەچوراو ئەیان مشان ، شون ـ شینگ چوو بو لای عەرەبانچیەکە تاکو یارمەتی بات بەلام یارمەتیەکەی کەلکیکی ئەوتوی نەبو ئیتر عەرەبانچیەکە بەتەواوی لەئیسترەکان توندبو قامچیەکەی رائەوەشان بەدەم توورەیی‌و جنیوەوە ، ئاخری ئیسترەکانیش کەوتنە قوراوەکەوە ، عەرەبانچیەکەش قامچیەکەی فری‌دایە لاوەو دەستە ئەژنو لەقەراغ ریگاکە بەماتی دانیشت • شون ـ شینگ لی‌ی پرسی : ئەم بارە بو کوی ئەبەیت ؟ عەرەبانچیەکە ووتی : دیارین بو سەربازەکان لەلایەن سەرپەرشتگای هەریمەوە ، هەموو هەریمیك ئەم جورە دیاریانە پیشکەش ئەکات بو ئەوەی ئەمرو بخریتە شەمەندەفەرەوەو بنیرریت بو مەیدان ، ئیستگەی شەمەندەفەریش هیشتا چل کیلومەترە دوورە ، ئەمە چەچارە رەش‌بیکە ؟ •

کە شون ـ شینگ زانی بارەکە شتومەکە ئەنیرریت بو سەربازەکان ، وەهەندی دیاری‌ی‌تیایە کە خیزانەکەی خوی پیشکەشی کردوە ، وە دیاری‌ی دەسگیرانەکەشی تیایە ، هەستی بەگرنگی‌ی کارەکە کردو بەووردی سەرنجیکی دایە عەرەبانەکەو ووتی : ئەمە دوو روژە باران شەست ئەکات •• وەچاویشت لی‌یە چون پیچکەکانی عەرەبانەکە لەقورا چەقیون ،من وام پی‌باشە کە لەپیشەوە بارەکەی داگری ئەوسا عەرەبانەکە دەرهینین وە لەدوایا دووبارە بارەکە بخەینەوەسەر • دە راپەرە ، بائیش بکەین • عەرەبانچیەکە ووتی : بەلی ئا ئەمەیە قسەی راست ، بەلام ئیشەکەمان زور ئەکیشی ئەی تو ئەمرو هیچ ئیشت نیە ؟

شون ـ شینگ هەرچەندەپەیمانەکەی خوی لەگەل شیاو ـ تشنگ بیر نەچوبوەوە ووتی : قەی‌ناکات گورج کە گوریسەکان بکەرەوە ئەگینا

فریای شەمەنەفەر ناکەویت ، ئەمجا خوی سەرکەوتە سەر عەرەبانەکەو دەستی کرد بەداگرتنی صندوقو کیسەکان وە بی گومانیش بو کە ئەم دیاریە لەژن هینـــانەکەی ئەو گرنگترە چونکە نیشانەو بەلــــگەی خوشەویستیی سی سەد هەزار کەسە لە دانیشتوانی هەریمەکەی ، لەو کاتەدا دوو ژن بەلایانا رویشتن شون ـ شینگ رای گرتنو ووتی : ئایا یارمەتیمان نادەن ... ئەمانە دیارین بو سەربازەکان ، هەر ئەوەندە ژنەکان ئەم قسەیەیان بیست گورج هاتن بویارمەتی دانیان ، هەروەهـا چەند پیاویکیش بەتەنیشتیانا رویشتن شون ـ شینگ داوای یارمـــەتی لەوانیش کرد ئەوانیش بەخوشیەوە داواکەیان بەجی هانی ، هەموو بەکومەل باری عەرەبانە کەیان داگرتو بەدەردی ســەری یکی زور لەقوراوە کەیان دەرهانی و باریان کردەوەو بەستیانەوە ، کاتیش نزیك نیوەرو بوو .

عەرەبانچیەکە پشوویکی داو ووتی : ئەگـــەر یارمەتی ئیوە نەبوایە ئەم ئەتوانی ئەوکارەی پیم سپیرابو بەجیی بینم ، ئەمجا رووی کردە شون ـ شینگو ووتی : سپاسی چاکەت ئەکەم ، شون ـ شینگ بەدەم سرینی ئارەقی ناوچەوانیەوە وەلامی دایەوە : پیویست بەسپاس ناکات ، خیراکە تا شەمەنەفەر بەجیی نەهیشتوویت .. عەرەبانچیەکـە عەرەبانەکەی روەو لای ژوروو لیخوری ، شون ـ شینگیش بەرەو سەرپەرشتگای هەریم رویشتو لەدەروونیا هەستی بەشپرزەییك ئەکرد وەوای ئەهاتە بەرچاو کە روژخیرا ئەروات ، وەئەی ووت بی گومان شیاو ـ تشنگ دەمیکە چاوە نوارم ئەکات ، چەندئاواتی ئەخواست کە دووبالی لەشانی قایم بکردایەو بفریایە تا لەکاتی خویا بگەیشتایە . دوای چەند دەقیقەییك (رووباری جوامیر)ی لی دەرکەوت ، بەنزیك بوونەوە

لەپەردەکە شاریشی لێ دەرکەوت ، لەپڕا پیاوێکی بەدی کرد وەك دڕندە بەرەو رووی رای ئەکرد دوو زەلامیشی بەدواوەبو هاواریان ئەکرد : (مەهێلن ئەو سێخورە رزگاری بێت •• ئەو ناپاکە بگرن •• بیگرن •) شون - شینگ بەردەمی پەردەکەی لێ گرت بەلام سێخورەکە بەقەراغ رووبارەکەدا بەرەو خواربووەوە شون - شینگیش بە دوایا •

کات نیوەڕوبو کلێگەکان هیچ جوتیاریان لێ نەبوو سێخورەکـــــە بەپەریشانی رای ئەکردو شون - شینگیش بەهەموو توانایەوە بەدوایا ، ســــــێخورەکە لەپڕ وەرگەڕایەوەو شتێکی گرتە شــــــون - شینگ‌و هاواری کرد : (ووریای خوت بە لەم نارنجوکـــــە) بەلام ئەو گوێی نەدایە ئەم فیلەو نەوەستا ،ئارەقیش بە ناوچەوانیا ئەهاتە خوارەوەو بەقولی کراسەکەی ئەی سڕی ، دوای ئەوەی نزیکەی (٣) کیلومەتری بڕی دلی دەستی کرد • بەپەلە پەل لەهیلاکیا بەلام روانی وا دوژمن خەریکە ئەکەوێتە ژێر دەستی ، ئا ئەوەتە هەنگاو دوورە ، بوبە شەش ، پێنج ، کەمتر ، کەمتر ، لەپڕیکا شون - شینگ پێی هەل‌نوت‌و کەوت تاکی قوندەرەی لێ بەجێ‌ما گوێی نەدایەو هەلسایەوەو شوێنی کەوتەوە ، تا لەتینیشیابوو هاواری ئەکرد : (بیگرن ••• سێخورە ••• سێخورەکە بگرن) ، شون شینگ هەندێ جوتیاری لەنزیکەوە بەدی کرد داوای یارمەتی لێ کردن ئەوانیش هاتنە یارمەتی ••• دوای تاوێك شوانیـــــك بەرەو رووی سێخورەکە هات کەدی وا خەلکەکە کابرایێك راو ئەنێن وە هاوار ئەکەن‌و ، هەلچون ، ئەویش پاچەکەی دەستی هەلسوڕان‌و هێرشی بردەسەری ••• کاتی سێخورەکە زانی وا لەســــــێ لاوە دەورە دراوە خوی فڕێ دایە ناو رووبارەکەوە ، شون - شینگیش بەدوایا ، ئاو تا کەمەریان هاتو ••• کابرای راونراو بەدەم هەناسەبڕکێ‌وە هاواری

کرد : (من و توما روژی لەروژان دوشمنی یەکتری نەبوین ••• وەهیچ پیویست نیە کەوا قینیشت لیم بیت ••• بوچی شوینم کەوتویت ؟)

شون ـ شینگ سەیریکی دواوەی کرد روانی خەلکەکە زور دوا کەوتوون ، پی‌یشی ناخوش بوو کە نیچیرەکەی لەدەســـت دەرچیت ، دووبارە تینی دایەوەخوی وە لەدوای هەو لدانیکی زور سیخورەکەی گرت ، ئەویش کوتوپر نووسا بەگویچکەی شون ـ شینگاو خســـتیە ئاوەکەوە ، تاکو شوانەو خەلکەکەی تر گەیشتن شەریکی قورسیان‌بوو ئەوسا بەهەموویان سیخورەکەیان گرت ، شون شینگیان پەرانەوە گوی روبارەکە دوای چەند دەقیقەییك هوشـــی هاتەوە بەرخوی ، خوین لەگویچکەیەوە بە لا ملیا ئەهاتەخوارەوە کراسە سپیەکەی کەبو ئاهەنگی ژن هینانەکەی لەبەری کردبوو هەمووی بووبوو بەپەلە خوینی‌گەورە ، پی پەتیەکەشی لەگەلی لاوە زاماربووبوو • جوتیارەکان‌و شوانە کابرای سیخوریان شەتەك‌داو ئەوسا هاتن بەلای شون ـ شینـــگەوەو هەوالی زامەکانیان لی پرسی ، ئەویش توزی سەری راوەشان‌و ووتی : پیویست بەشپرزەیی‌ی ناکات من‌هیچم نیە ، ئەمجا رووی کردە ئەو دوانە کە بو یەکەم جار شوین سیخورەکە کەوتبوون لیی‌ی پرسین خەلکی کـــام دین •• وەچون ئەو سیخورە توانی لەدەستیان رزگاری بیت ؟ ئەوانیش ووتیان : لەئاو دانی باخەکانمان بووبوو ینەوەو ئەگەراینەوە کـــە ئەم کابرایەمان دی تەلی تەلەفونەکـــانی ئەبری لەبەر ئەوە رامان‌کرد بەشـــوینیا •

کاتی جوتیارەکان لەمقومقوی ئەوەدابوون کە چون ئەم سیخورە بگەیننە دەست کاربەدەستانی هەریم ، شون ـ شینگ بیری لەکاروباری خوی ئەکردەوە وەلەبەر خویەوە ئەی ووت : دوا کەوتم ، بەلام ئەوەی

رووی‌دا چاوەروان نەئەکرا ، قەی ناکات کوری کیسەلم گرت ٠٠ وەشتیکم هەرکرد ، لەپریکا خەلکەکەی بەجی‌هیشت‌و رویشت ، لەریگا تاکە قوندەرەکەی دوزیەوەو لەپی‌ی کردەوە ، وەهەر چونی‌بوو دوای ماندوبونیکی زور گەیشتە شار ، جلەکانی ووشـــك بووەوەو خوینی گویچکەشی وەستابوەوە ، وەهەر ئەوەندە خوی‌کرد بەسەرپەرشتگایی هەریما لەیەکی لەکاربەدەستانی پرسی : ئەری شیاو ـ تشنگ لەدی‌ی دارستانی بیەوە نەهاتوە بوئیرە ؟

کاربەدەست بەنیمچە حەپەساوییکەوە وەلامی دایەوەو ووتی : نەخیر شیاو ـ تشنگ نەهاتوە بولامان ، بەلام تو بوچی ئاوات لی‌هاتوە ؟ ، کورە لەم وەلامە پەست‌بوو چووە دەرەوە لەدلی‌خوشیا ئەی‌ووت : ئا خو ئەبی شتیکی تری وارووی دابی کـــەبووبی بەهوی دواخســـتنی روژی گواستنەوە ٠٠٠ هەر ئەوەندە گەیشتە سەر ریگاکە شیاو ـ تشینگی ، دی وا بەگورجی دی ، کەگەیشتە بەرەوە بەدەم زەردە خەنەوە پی‌ی گوت : بی گومـــــان لە چاوەروانیم وەرســــــت بوویت ٠٠٠ ئەم بەیانیە زوو هەستام هیشتا خوم ئامادە نەکردبو کە ئاگاداریان کردم ژنیك ژان ئەی‌گریت منیش چووم بولای ژنەکە هەر کە ئیشی ئەویم تەواوبوو هەتا توانیومە بەخیرایی‌هاتووم بەری‌وە بولات ٠٠٠ ئەی ئەم قورانە چیە بەجلەکانتەوە ؟٠٠٠ ئەم خوینانە چیە ؟

هەرکە شون ـ شینگ ، هوی دواکەوتنی دەسگیرانی زانی ئیتر خەم لەدلیا نەما وەباسی خوی‌و سیخورەکەی بو گیرایەوە لەم کاتەدا جوتیارەکان سیخورەکەیان کیش کردوهاتن ٠ کە شون ـ شینگیان دی لەتەنیشـــت دەسگیرانیەوە راوەستابو لەوەستانیکی میهرەبانیا تی‌گەیشتن کە بوچی وا بەگورجی بەجی‌ی هیشتن ٠

بەلام شیاو ـ تشنگ نەیتوانی کولی تاسەو خوشەویستیی دامرکینی خوی نوساندبوو بەشون شینگەوەو توند دەستی گوشیبوو ••• وورتەی لەدەم نەئەهاتە دەرەوە ، بەلام زەردەخەنەو تیلاییی چاوەکـــانی وای دەرئەخست وەکو بلین : (تو بەرزو بە شکویت ••• وە شیوە جوانیت •)

◆ پیاوانی ژیرو پایەبلند لە گفتوگو کردنا لەســـــەرخون لە ئیش کردنا گورجن •

شکسبیر

◆ هەموو نەتەوەییک ئەبی هوی بلندیو نزمیی خوی لە ناو جەرگەی خویو دەورو پشتیا بدوزیتەوە •

گوستاو لوبون

(بوزانین)

ئیدارەی سەرپەرشتیی گوفاری هیوا ئامادەیە بوســەر پەرشتی چاپکردنی هەمو جورە کتیبو دیوانی شیعر بەزمانی کوردی •

ئافەرین

چەند سالیك لەمەوبەر گورانی بیژی بەناوبانگ (ئەحەی ناسر) ئەبی بەپیاوی گەورەیەك نزیکەی سالیك لەخزمەتیا ئەمینیتەوە بی‌ئەوەی ئاغای شتیکی بداتی ، هەرکاتی ئاغای بی‌تاقەت بوایە ئەی‌نارد بەشوینیاو ئەی‌ووت : ئەحە شتیکمان بوبیژە ، ئەحە کە لە گورانی ئەبووە لەجیی تی هەمو پاداشتی ئافەرینیکی وەرئەگرت • ئەحە لەدلی خویا بریاری دا کە تولەی خوی بسینی ، چووە لای بەرگ درویەك دەستیکی زور باشـــی هەلبژاردو کردی‌یە بەری •

هەمو روژیك بەرگ‌دروەکە لە دیواخانا داوای پارە لە ئەحە ئەکات ، ئەحەیش هەمو جاریك ئەلی ئافەرین ، ئاغا لەمە سەری سورر ئەمینی‌و ئەلی : ئەحە ئەمە مانای چی ؟ ئەحە لە وەراما ئەلی : ئاغا ئەمە یەك دوو سالە خزمەتت ئەکەم هەر ئافەرینم ورەگرتووە وامنیش بە ئافەرین خوم پوشتە کردوتەوە •

پیلاوەکەی هومەر

هومەر لەگەل چەند هاوری‌یەکیا ئەرویشتن کە تەماشـــایان کرد هومەر پیلاوە کەی جیرەی دی ، یەکیکیان رووی تی‌کردو ووتی : هومەر ئەم جیرەجیرە چی‌یە ؟ ئەمیش بەسەرسامیکەوە سەیریکی پیـــلاوکەی کردو ووتی : دەك بەلام لی‌دای توش تاکو تازە بویت دەنگت نەبو ئیستە کە پەنجەکانم دەرکەوتووە جارم لی ئەدەی ؟

حەجاج‌و دەرویشیك

ئەگیرنەوە دەرویشیك لەبەغدا ناوی دەرکردبو کە دوعای گیرایە ، روژی خەجاج ئەنیری بەشوینیا ئەلی دوعاییکی خیرم بوبکە ، دەرویش دەست بەرز ئەکاتەوەو ئەلی : خوایە بی‌ی‌بەیتـــــەوە بوخوت •
حەجاج زور تورە ئەبی بەدەرویش ئەلی : ئەمە دوعایە ؟ دەرویش روی تی‌کردو ووتی : بەلی ئەمـــــە لەهەمو شتیك باشـــــترە بو توش‌و بو موسلمانانیش •

باوەڕ پێ کراوی هیوا

ل :-

بەغداد :- ماموستا بەشیر موشیر - حیدرخانە ·

سولەیمانی :- ١- رؤف معروف - خاوەنی کتیبخانەی گەلاویژ ·

٢- محمد عارف معروف - خاوەنی کتیبخانەی زبوەر ·

کفـــــــــری :- صابر حاجی فتح الله ·

خانەقـــــــین :- عبدالکریم خضر - خاوەنی کتیبخانەی خانەقین ·

شــــــــقلاوە :- مەخزەن سفین طه ئەحمد خوشناو

هیوا

گۆڤاریكی ئەدەبی و زانستی یە

مانگی جارێك دەرئەچێ

HEEWA

Govareikee Edebee w Zanstiye

Mangee Jareik Derechei

بەغداد : چاپخانەی تمدن

م ٠ صالح الاعظمی

Beghded - Chapxaney Temedoun

Prdprietor M.Saleh Al-A'dhami